

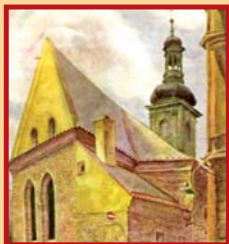
slovenské dotyky

ročník XIII

číslo 7

júl 2008

cena: 18 Kč

**Evangelická cirkev
v Praze oslavovala**

(str. 4)

**Fotoreportáž
o Dolnej zemi**

(str. 5 - 6)

Kafkove Matliare

(str. 8 - 9)

**Jubilujúci
výtvarníci**

(str. 24)

Herečka,
spisovateľka
a scenáristka
**Lucia
Siposová**

MAGAZÍN SLOVÁKOV V ČR • ČESKO-SLOVENSKÉ VZŤAHY • KULTÚRA A SPOLOČNOSŤ

ZA JÁNOM JOHANIDESOM

Na začiatku mája zomrel v Šali popredný slovenský spisovateľ Ján Johanides vo veku nedožitých 74 rokov. Narodil sa 18. augusta 1934 v Dolnom Kubíne v rodine obchodníka. Základnú školu a gymnázium vychodil v rodnom meste, potom študoval históriu, dejiny umenia a estetiku na FF UK v Bratislave, no v treťom ročníku ho z politických dôvodov vylúčili. Krátko pracoval ako podnikový psychológ v závode Tesla v Nižnej na Orave, ako referent na Zväze slovenských spisovateľov v Bratislave, ako osvetový pracovník Mestského domu kultúry a osveety v Bratislave a v 80. rokoch ako odborný pracovník Ústavu umeleckej kritiky a divadelnej dokumentácie. Prevažne sa však venoval literárnej tvorbe. Od roku 1972 žil v Šali. Nebol nikdy členom žiadnej politickej strany alebo hnutia. Po časopiseckej príprave, najmä na stránkach mesačníka Mladá tvorba, knižne debutoval zbierkou poviedok „Súkromie“ (1963), odmenenou Cenou vydavateľstva Slovenský spisovateľ za debut, v ktorej pátra po príčinách osamelosti, úzkosti a strachu hlboko v podvedomí človeka, aby tak našiel pozitívne východisko pre jeho ďalší život. Že to však nie je jednoduché, potvrdila autorova druhá kniha „Podstata kameňolomu“ (1965), ktorá svojou kompozičnou stavbou tvarovo rôznorodých próz posúva príbeh až na hranicu absurdnosti, čo v živote môže niekedy znamenať jediné východisko z komplikovanej situácie. Podobné úsilie badať i v novele „Nie“ (1966), v ktorej autor konštruktívne využil aj surrealistické výrazové prostriedky.

Po zákaze publikovania krátko po sebe vydal dve novely zo súčasnosti – „Nepripravené vrany“ (1978, Cena vydavateľstva Slovenský spisovateľ) a „Balada o vkladnej knižke“ (1979). Prvá je tematicky spojená s problematikou znečisťovania životného prostredia, zaznieva tu kritika amorálnosti zatajovania skutočnej pravdy o životnom prostredí. Druhá novela je kritickou sondou do konzumného spôsobu života a výsmechom narastajúceho malomeštiactva vo všetkých generačných vrstvách našej spoločnosti. V historickom románe „Marek koniar a uhorský pápež“ (1983) si po námet zašiel na začiatok 16. storočia. Je to próza o mocných, ktorí sa túžia stať ešte mocnejšími a neváhajú použiť akékoľ-

vek zavádzajúce prostriedky, aby dosiahli svoj cieľ. Na príbehu fiktívnej postavy koniara Marka poukázal na to, že mravne silný jedinec sa musí vzoprieť zneužívajúcej moci a vzdať sa nemalých výhod a hmotného zabezpečenia, ak si chce zachovať svoju vnútornú čistotu najmä sám pred sebou.

Súčasný príbeh dvoch bývalých väzňov koncentračného tábora, ktorý zobrazil v románe „Slony v Mauthausene“ (1985, Odmena vydavateľstva Slovenský spisovateľ), je odsúdením nielen fašistického násilia v nedávnej minulosti, ale akéhokoľvek násilia a netolerance v živote dnešných ľudí. Kniha „Pochovávanie brata“ (1978, Cena vydavateľstva Slovenský spisovateľ) obsahuje štyri novely zo súčasnosti, v ktorých autor dôslednou psychologickou analýzou konania človeka odhaľuje jeho slabé stránky a príčiny kontroverznosti ľudských pováh. Novela „Najsmutnejšia oravská balada“ (1988) je pokusom o historizujúco-psychologický obraz tohto slovenského regiónu a jeho osobitosti, na pozadí ktorého autor nastoľuje aj mravný problém historicky podmienenej cti (Cena Zväzu slovenských spisovateľov). Roku 1988 mu udelili titul zaslúžilý umelec.

Psychologický román „Previesť cez most“ (1991) je hľadaním príčin strachu a úzkosti, ktoré sa s pribúdajúcou životnou skúsenosťou čoraz častejšie objavujú v podvedomí človeka. Je to však próza najmä o potrebe ľudského súcitu. Hľadaním motívov a príčin konania človeka sa vyznačujú aj obe novely v knihe „Zločin plachej lesbičky“ a „Holomráz“ (1992) a všetky tri poviedky v knihe „Krik drozdov pred spaním“ (1992). Tragické a bizarné príbehy postáv, vyrozprávané s detailnou drobnokresbou ich vnútorného rozpoloženia, zdôrazňujú jedinečnosť a neopakovanosť každého ľudského života. S totalitnou minulosťou a jej dosahom na psychológiu súčasníka účtuje v knihách „Kocúr a zimný človek“ (1994). Roku 1994 dostal Cenu Asociácie organizácií spisovateľov Slovenska.

O rok neskôr vydal tri knihy: prózu „Trestajúci zločin“ (1995), zbierku esejí „Identita v kríze“ (1995) a v koedícii vydavateľstva Causa editio s nakladateľstvom Flohic Edition Paris - Chareton vyšla próza-esej „Rembrandt“ (1995, po slovensky i po francúzsky, ocenená Prémiou AOSS). Novela „Veliteľ jednotného uhla pohľadu“ a poviedka „Vidieť“ celé boli uverejnené roku 1997 v Knižnej edícii časopisu Fragment. Po 31-ročnom oneskorení vyšla knižne aj na Slovensku poviedka „Nositeľ čarodajného jednorožca“ (1997), ktorá bola publikovaná len v českom (1966, časopis Plamen) a v anglickom preklade. V auguste 1998 vyšla vo vydavateľstve L. C. A. kniha noviel a poviedok pod názvom „Dedičný červotoč“. Sú to príbehy obnažujúce kruté osudy za totalitných režimov.

Väčšina Johanidesových próz vyšla v maďarčine, ale aj v češtine, francúzštine, nórčine, poľštine, litovčine, ukrajinčine a nemčine. V Spolkovej republike Nemecko vyšla kniha „Podstata kameňolomu“ (1967) a novela „Holomráz“ (1995). Časť knihy „Najsmutnejšia oravská balada“ publikovali v USA (1992, ročenka Prairie Schöner). Kniha „Rembrandt“ bola roku 1997 vystavená aj na knižnom veľtrhu v Bordeaux. Vo Francúzsku publikovali aj Johanidesovu novelu „Inzeráty pre večnosť“ zo zbierky „Krik drozdov pred spaním“ (1995, ročenka Le Croquant Automehiver) a v Anglicku poviedku „Spomienka na Dona Giovanniho“ (1995, antológia Východoeurópska próza). V roku 2002 získal Cenu Dominika Tatarku a Cenu vydavateľstva

MEDZI DVOMA DOMOVMI

V najbližších mesiacoch vyjde kniha „Medzi dvoma domovmi“, ktorá je prvou ucelenou antológiou slovenskej

poézie, vytvorenej v zahraničí. Jej ambíciou je zachytiť mimoriadny význam, ktorý pre celkový kontext slovenskej literatúry znamená tvorba krajanov v rôznych kútoch sveta – či už ide o takzvaných dolnozemskej autorov, pochádzajúcich z historických komunit v Maďarsku, Rumunsku, Srbsku a Chorvátsku, alebo o prislušníkov rôznych emigračných vln do USA, Kanady, Južnej Ameriky či Západnej Európy, o autorov v špecifickom blízkom českom prostredí, alebo o poetov, tvoriacich v Izraeli a ďalších krajinách.

Za hranicami Slovenska žijú viac než dva milióny Slovákov, prakticky tretina slovenského národa. Zámerom vydavateľov a autorov bolo na základe prísnych merítok kvality zhromaždiť to najlepšie z tohto mimoriadneho bohatstva, ktoré v oblasti poézie v slovenskom zahraničí vzniklo. To všetko s cieľom oboznámiť s tvorbou slovenských autorov v zahraničí v jej komplexnosti verejnú na Slovensku i v slovenskom svete. Zvláštny význam má predstavenie tejto tvorby mládeži v rámci jej vzdelávania a odbornej verejnosti. Veríme, že po vyjdení tejto antológie nebude už žiadny seriózny autor, spracúvajúci dejiny slovenskej literatúry, môcť vynechať analýzu tvorby za hranicami Slovenska, či redukovať ju na stručnú zmienku, margináliu. Treba si uvedomiť, že aj vďaka kontaktu s národnými literatúrami v krajinách, kde jednotliví slovenskí autori žili či žijú, sa mnohé vývojové trendy objavili v slovenskom zahraničí skôr, alebo v inej podobe, než na Slovensku.

Dosiaľ vyšli iba dielčie antológie – napríklad „Slovenská

VLADIMÍR SKALSKÝ

literatúra v Prahe 2000“, ktorá v roku 2000 vyšla v Slovensko-českom klube, alebo antológia poézie dolnozemskej

Slovákov „Nikam a späť“, ktorú v roku 2005 vydal Dom zahraničných Slovákov.

Táto kniha je uceleným kompendiom, súčasne je to však i prvý zväzok rozsiahlejšieho radu - série antológií slovenskej literatúry, vytvorenej v zahraničí. Projekt bude pokračovať vydaním zväzku venovaného próze, a ďalšieho, venovaného ostatným žánrom. Zámery sú dokonca ešte širšie a siahajú aj do mimoliterárnych umeleckých oblastí.

Antológia je spoločným knižným projektom Svetového združenia Slovákov v zahraničí, Literárneho informačného centra v Bratislave a Národného inštitútu pre jazyk a literatúru Matice slovenskej, vychádza s podporou Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí.

Mimoriadne je nielen vydavateľské, ale aj autorské zázemie, v ktorom sa symbolicky zišli poprední odborníci na problematiku z odborných pracovísk v Bratislave a Martine, ale rovnako tak aj zo slovenského sveta.

Súčasnou knihy sú aj štúdie o literárnej situácii v jednotlivých regiónoch; pripájame úryvky zo state o slovenskej poézii v Česku – celú časť venovanú západnej časti bývalej federácie vrátane hesiel a výberov z tvorby spracúval autor týchto riadkov, ktorý spolu s Antonom Balážom pripravil aj koncepciu knihy a ako predseda Svetového združenia Slovákov v zahraničí k nej napísal aj úvod...

Ako ukážku uverejňujeme aj jedno z „českých“ hesiel, k ďalším sa vrátíme v budúcom čísle.

SLOVENSKÁ POÉZIA V ČESKU

České prostredie a osobitne Praha majú samozrejme v dejinách slovenskej literatúry (v rámci nej i poézie) úplne výnimočné a nezaameniteľné miesto. Vzniklo tam mnoho z najdôležitejších diel, v tomto prostredí sa objavili viaceré základné vývojové tendencie. Je to dôležité aj na tomto mieste spomenúť, hoci súčasne treba hneď na úvod objasniť aj základný editorský prístup tejto antológie. Jej záber sa, v prípade Česka, týka iba obdobia, keď v ňom žijú Slováci ako komunita v zahraničí, teda doby po roku 1993. Preto výpočet uverejnených autorov nie je v porovnaní s inými krajinami nijak dlhý napriek tomu, že fenomén slovenskej poézie v Česku je unikátny a do zorného poľa sa nám v tomto širšom pohľade dostáva rozsiahly panteón autorov od Jána Silvána a Martina Rakovského cez Jána Kollára, akademický spolok Detvan, Ivana Kraska, Rudolfa Fabryho, Jána Smreka, Laca Novomeského až po tých súčasných.

V tomto úvode sa však širšiemu časovému horizontu vyhnúť nemôžeme. Súčasn

sa nebudeme striktne držať iba poézie, pretože nie je možné pri opise slovenského literárneho života v českom prostredí túto jednu zložku oddeliť a vydeliť.

Vzťah slovenskej a českej literatúry je osobitý, navzájom sa obohacovali, hovoríme aj o spoločnom česko-slovenskom literárnom kontexte. V Prahe vyštudovala (ale naopak aj prednášala) veľká časť slovenskej inteligencie v časoch, keď sa rozdovalo o národnom kultúrnom smerovaní. Z českých inšpiračných zdrojov čerpal jeden z najväčších slovenských básnikov Ján Kollár, v Česku, konkrétne v Klobukoch pri Prahe, napísal Ivan Krasko prvé verše slovenskej moderny a Rudolf Fabry prvé metafory slovenského nadrealizmu.

Ukazuje sa, že v každom historickom období bola slovenská literatúra v Prahe živým fenoménom a zostala ním i po rozdelení Česko-Slovenska. V Česku pôsobí plejáda slovenských prozaikov a básnikov, vydávajú knihy, v roku 2002 vznikol Slovenský literárny klub v ČR,

ktorý združuje viac než štyridsiatku autorov a je kolektívnym členom českej Obce spisovateľov a Slovenského centra PEN. Slovenský literárny klub v ČR vydáva spolu so Slovensko-českým klubom a oboma PEN klubmi rozsiahly a prestížny literárny štvrťročník, česko-slovenskú revue Zrkadlenie-Zrcadlení. Organizuje tiež Literárnu súťaž Jána Kollára v troch vekových kategóriách, ktorá objavila množstvo mladých talentov. Prílohu Literárne dotyky má mesačník Slovenské dotyky, vydávaný Slovensko-českým klubom. V minulosti vydával Zväz Slovákov v ČR literárny štvrťročník Slovenské rozhľady. V Prahe i Brne je etablovaná univerzitná slovákistika. Literárny život Slovákov v ČR je teda veľmi bohatý.

Spomedzi poetov sme do antológie zaradili Ľubomíra Feldeka, Tatjanu Lehenovú, Vladimíra Skalského, Andreja Stankoviča a Natašu Tanskú. Treba dodať, že prakticky všetci zmienení autori sa venujú či venovali aj iným žánrom, nielen poézii, v prípade viacerých z nich je dokonca ťažisko tvorby v próze, dráme či esejistike, aj ich básnická tvorba je však neopomenuteľná a vyhradila im tak miesto v tejto antológii. Samozrejme,

pre úplnosť treba spomenúť celý rad významných literátov na čele s autorom literatúry faktu Vojtechom Zamarovským, prozaikmi Oľgou Feldekovou, Jánom Rakytom, Vladimírom Kavčiakom, Mariánom Pallom, rabínom Karolom Sidonom, fejtonistami Nadou Vokušovou a Mariánom Vanekom, esejistami Fedorom Gálom alebo Egonom Lánskym, či autormi detskej literatúry Irenou Gálovou a Petrom Stoličným. Sedem rokov strávil v Česku ako veľvyslanec prozaik Ladislav Ballek. Aby sme sa však vrátili k hlavnému záberu našej antológie, z ďalších zaujímavých básnikov treba určite zmieniť dvoch autorov z netradičného banického prostredia, dnes vydavateľa a kníhkupeca Jozefa Junasa a dôchodcu Milana Mikušínca, známeho psychiatra Petra Pötheho, hudobného dramaturga Martina Kráľovského, knihovníčku Máriu Ňachajovú, slovenskú poetku ukrajinského pôvodu, ktorá v Prahe niekoľko rokov žila, či paraliterárnu tvorbu blízku „pomarančovej alternatíve“ z pera Dušana Malotu a ďalších autorov okolo zborníka Plné gace.

Slovenská literatúra (i poézia) v Českej republike je ťažšie vymedziteľný pojem, než v iných zahraničných komunitách. Mnohí autori pôsobili časť života na Slovensku, časť v Česku, viacerí pôsobia v oboch krajinách súčasne, čo je prípad manželov Feldekovicov. Mnohí autori majú viacnásobnú identitu, príkladom môže byť rabín Karol Sidon s koreňmi aj literárnymi afiliáciami na Slovensku, Nataša Tanská s rusko-estónskymi koreňmi, avšak v detstve žijúca na Slovensku a pôsobiaca v Česku, rôzni autori zo Slovenska s českými, maďarskými či ukrajinskými koreňmi. Aj na tom všetkom sa dá ilustrovať, že stále existuje česko-slovenský literárny kontext, v ktorom sa títo autori pohybujú.

LUBOMÍR FELDEK

básnik, dramatik, prozaik, esejista, spisovateľ pre deti a mládež, prekladateľ
9. 10. 1936 Žilina – žije v Prahe, ČR

Dielo (stručný výber z rozsiahleho diela, bez prekladov): poézia – *Hra pre tvoje modré oči* (1958 - zošrotované), *Jediný slaný domov* (1961), *Kriedový kruh* (1970), *Paracelsus* (1973), *Dvaja okolo stola* (1976), *Poznámky na epos* (1980), *Slovák na mesiaci* (1986), *Plakať je krásne* (1990), *Usmíaty otec* (1991), *Odzemok na rozlúčku a 19 jarmočných piesní* (1992), *Milovanie v pokročilom veku* (1999), *This*

Side Up (2003), *Lekárnička zamilovaných* (2004), *Sedemdesiat o láske* (2006), *Slovák na Venuši* (2006), ostatné – *Modrá kniha rozprávok* (1974), *Jánošík podľa Vivaldiho* (1979), *Z reči do reči* (1980), *Van Stiphout* (1980), *Homo scribens* (1982), *Zelená kniha rozprávok* (1983), *Perinbaba* (1984), *Á propos svédomí* (1989), *Veľký pierot* (1994), *Smrt v růžovém* (1995), *Teta z Prahy* (1995), *Hurvínkovo okno* (1996), *Sněhová královna* (1997), *Svet je aj inde* (1998, spolu s O. Feldekovou), *Pápěrnice* (1998), *Z dreva vyrezané* (2000), *Horor v horárni* (2002), *Veľká kniha slovenských rozprávok* (2003), *Moja žena Olga a nekonečno* (2004), *V (otcovej) Prahe* (2006), *Popolvár* (2008), *Prekliata Trnavská skupina* (2008)

V roku 1995 sa presťahoval do Prahy, dnes žije v Prahe i Bratislave.

Lubomír Feldek je mimoriadne všestranná literárna a umelecká osobnosť, zrejme najplodnejší slovenský autor vôbec. Do literatúry vstúpil, keď spolu s generačnými súputníkmi J. Stachom, J. Mihalkovičom, J. Ondrušom, J. Šimonovičom pripravil v roku 1958 programové číslo časopisu *Mladá tvorba* (č. 4/1958), v ktorom sa po prvý raz predstavuje skupina básnikov, neskôr označovaná ako trnavská, prípadne konkretisti či neopoetisti. Feldek bol jej dominantnou postavou. Jeho poézia, ale aj próza, literatúra pre deti a prekladová tvorba zostala najväčšmi verná východiskovým princípom, ktorých inšpiračným zdrojom bol najmä český poetizmus a z neho najmä poézia Vítežslava Nezvala. Oproti jednorozmernej schematickej tvorbe prvej polovice päťdesiatych rokov stavia poéziu „pre všetkých päť zmyslov“, vystavujú na neobvyklej citlivosti vnímania sveta, zdôraznenej citovosti, konkrétnosti, obraznosti, fantazijnosti, intímnosti. Je to poézia, v ktorej dominuje najmä metaforický princíp, založený, povedané s Feldekom, na „*trení hrán vzdialených plôch, ich náhlom susedstve, asociácii*“. Knižným debutom básnika Feldeka bola zbierka, ktorá vyšla v roku 1961 pod názvom *Jediný slaný domov* (*Hra pre tvoje modré oči* bola o tri roky skôr zošrotovaná). Zbierka sa stala literárnou udalosťou.

Pozoruhodné sú Feldekove básne pre deti, založené najmä na princípe partnerského dialógu dospelého a dieťaťa. V šesťdesiatych rokoch išlo o radikálne novú podobu slovenskej literatúry pre deti. Ako príklady možno spomenúť Feldekove práce *Hra pre tvoje modré oči*, *Zelené jelene*, *Zlatúšik*, *Modrá kniha rozprávok*, *Zelená kniha rozprávok*. S rodinnou históriou, odsúdením otca v tzv. lekárskom procese sa výraznejšie vyrovnával v románe *Van Stiphout*, kto-

rý v zmysle tradície pitoreskného románu paroduje industrializačnú literatúru prvej polovice päťdesiatych rokov.

Feldek bol a je jednou z určujúcich postáv slovenského literárneho a kultúrneho života, aj ako vedúci redaktor oddelenia pôvodnej a prekladovej poézie (od roku 1973 do roku 1986).

Mimoriadne významná je jeho prekladateľská práca, dramatické dielo i dramaturgické pôsobenie (Nová scéna).

V roku 1989 sa zapojil do spoločenského pohybu nasmerovaného proti komunistickému režimu. V januári protestoval proti zatknutiu Václava Havla, podpísal manifest *Niekoľko viet* a v novembri sa podieľal na založení hnutia Verejnosť proti násiliu. Od mája 1990 bol vedúcim redaktorom kultúrnej prílohy Ahoj, Európa denníka Verejnosť. Od roku 1995 sa po politických sporoch presťahoval do Prahy, dnes žije striedavo v oboch krajinách. Hoci väčšinu svojho diela publikoval a publikuje na Slovensku, niekoľko významných diel vzniklo v ČR. Už roku 1989 – iba v češtine – vyšiel v Československom spisovateľi výber z jeho esejistiky *Á propos svédomí*. Po roku 1995 je to najmä výber z poézie *This Side Up* (BB ART, 2003), memoárová kniha *V (otcovej) Prahe* (Slovensko-český klub 2006) a v ČR premierané hry *Smrt v růžovém* (Divadlo Na zábradlí 1995), *Teta z Prahy* (Divadlo Labyrint 1995), *Hurvínkovo okno* (Divadlo S+H 1996), *Sněhová královna* (agentúra A STONE, 1997) a *Pápěrnice* (Slovácké divadlo, 1998).

Lubomír Feldek je uznávanou postavou literárneho života na Slovensku i v Česku a predstavuje tak jedno z najvýznamnejších premostení oboch kultúr.

Autor o svojej tvorbe:

Niet zásadného rozdielu medzi rozprávkou a básňou – každá básnická metafora je semiačkom rozprávky.

(Z doslovu ku knihe *Veľká kniha rozprávok*.)

Literatúra: Bílik, R.: Lubomír Feldek (Bratislava 2000), Skalský, V.: Kľúčové slová: Praha, Slovensko, literatúra (Praha 2004), V (otcovej) Prahe (Praha 2006).

Ocenenia:

Cena Ivana Krasku za debut *Jediný slaný domov* (1961)

titul Zaslúžilý umelec (1979)

Krištáľové krídlo – cena pre najvýznamnejšie osobnosti Slovenska (2008)

(Pokračovanie v ďalšom čísle)

Martin Rázus bol básnik, prozaik, dramatik, publicista a politik. Narodil sa 18. októbra 1888 vo Vrbíci, dnes súčasť Liptovského Mikuláša, ako najstarší syn z ôsmich súrodencov (nažive ostalo len šesť), v rodine drobného roľníka a garbiarskeho robotníka. Matka ešte ako slobodná slúžila v mikulášskych meštianskych rodinách. Rozličnými prácami si v nich vypomáhala aj v neskorších rokoch. Na rozdiel od otca bola sčítaná, v živote aktívnejšia a mala na syna veľký vplyv. Jeho najmladšou sestrou bola poetka, autorka kníh pre mládež, dramatička a prekladateľka, Mária Rázusová-Martáková. Po skončení piatej triedy ľudovej školy sa vďaka finančnej podpore vzdialeného príbuzného, ale aj vďaka výborným študijným výsledkom nestal učňom, ale mohol ďalej študovať na meštianskej škole. Pre účasť na volebných zhromaždeniach Slovenskej národnej strany musel opustiť meštiansku školu v Liptovskom Mikuláši a odišiel na nižšie gymnázium do Banskej Bystrice, ale aj tam bol obvinený z panslavizmu. Po skončení gymnázia v Kežmarku študoval v Bratislave v rokoch 1907-11 evanjelickú teológiu. Krátky čas bol kaplánom v Modre a na jeseň 1911 odišiel spoločne s Ľudovítom Šenšelom na pozvanie R.W. Setona-Watsona na študijný pobyt do Škótska. (Pred ním boli na podobnom pobyte Vladimír Roy a Fedor Ruppeldt). Po návrate domov na jar 1912 bol opäť kaplánom v Modre a v januári 1913 sa stal farárom v Pribylíne. V podtatranskom kraji pôsobil až do roku 1921, keď prešiel na faru do Moravského Lieskového. V dvadsiatych rokoch sa začal výraznejšie politicky angažovať v kritike verejných pomerov prvej republiky, zdôrazňujúc sociálne aspekty slovenskej otázky. Jeho nekompromisné politické vystúpenia v prospech decentralizácie a autonómie ako jednej istej cesty k česko-slovenskej vzájomnosti viedli k vzniku názorových rozporov s predstaviteľmi vládnucej strany. V roku 1928 sa stal krajským poslancom a v rokoch 1929-37 bol predsedom Slovenskej národnej strany. Po obidve volebné obdobia (1929-1935) a (1935- až do svojej smrti 1937) bol poslancom Národného zhromaždenia. V roku 1930 sa stal farárom v Brezne, kde po ťažkej chorobe obličiek a takmer slepý 8. augusta 1937 zomrel. Pochovaný je v Banskej Bystrici.

Jeho autobiografický román Maroško, za ktorý sa mu dostalo najviac uznania spomedzi všetkých jeho kníh, patrí k najkrajším slovenským knihám pre mládež. Kniha dostala aj Krajskú literárnu cenu v roku

1934. Rázusov životopisec Ján Juríček dokonca napísal, že „Maroško sa priraďuje k zriedkavým knižkám slovenskej literatúry – k tým, ktoré nepochybne znesú porovnanie s dielami svetovej spisby. V tomto prípade s prózami spracúvajúcimi problematiku formovania detskej osobnosti“. Podľa literárneho historika Michala Gáfrika, ktorý sa odvoláva na spomienky breznianskeho školského inšpektora Karola Rapoša, bezprostrednou pohnútkou na napísanie románovej epopeje Maroško a jeho pokračovania Maroško študuje boli večerné posedenia v jeho rodine. Tam sa najmä počas prázdnin stretávala breznianska mládež a do tejto spoločnosti chodieval aj Martin Rázus. Rozprával o svojom detstve v Liptove a študentských zážitkoch. Záujem a ohlas poslucháčov ho primäl napísať tieto príbehy. Čaro jeho príbehov z detstva – tak znie podtitul knižky – spočíva v tom, že sú podávané zvedavými detskými očami, ktoré objavujú každý deň kus novej, neznámej skutočnosti. A keďže ide o autobiografickú prózu, prejavujú sa v nej všetky charakteristické črty Rázusovej osobnosti v začiatkovej podobe: výbušný temperament, odvaha, zmysel pre spravodlivosť, odpor k panskému stavu, pozastavenie sa nad spoločenskou nerovnosťou, národné cítenie v protiklade s maďarónskym mestským prostredím a odhodlanie prekonávať prekážky. Maroško je kniha o detstve, videnom detskými očami. Na Marošku nadväzuje pokračovanie Maroško študuje, ktoré napísal bezprostredne po dokončení prvého dielu svojej autobiografie. Maroško zahŕňa pomerne krátke najrannejšie obdobie Rázusovho chlapčenia, Maroško študuje opisuje obdobie od prvých rokov meštianky, cez gymnaziálne a vysokoškolské štúdiá i v zahraničí, až po nastúpenie na faru v Pribylíne a úmrtie otca. Okrem pútavého a objektívneho zobrazenia osudov slovenských študentov na maďarských školách je román Maroško študuje nedoceneniteľný pre svoju autobiografickosť. Niektoré údaje o živote mladého Rázusa sú známe len z románu. Michal Gáfrik výstižne charakterizoval obidve knihy slovami: „Rázusova diológia o vlastnom detstve a mládenectve znamenala novum v slovenskej literatúre svojou autenticitou postáv i prostredia, jedinečnosťou podania, schopnosťou duchaplnéj invenčie, dôrazom na ľudské a charakterové formovanie sa svojho autobiografického hrdinu.“

Vojtech Čelko

MARTIN RÁZUS MAROŠKO (ÚRYVOK)

- Ujček, - priplichtil sa vtom k nemu Paľko Kluchaj, zaodetý už onakvejšie ako tí druhí, i do kabátika, nohavíc a trakov. – A by ste nás nevzali na plf?

- Ešte čo? – krúti faktor hlavou, prikrýtu trojrohým klobúkom. – By som si dal, utopíť vás niekde a potom...

- No, my sa neutopíme, - podíde i Maroš, pytkajúc. – My len chceme, či je to dobre, a budeme tam sedieť, kde nás posadíte.

- Ani sa veru nepohneme! – prisvieďča i Anka.

Harulovi sa smelé deti páčia. Najmä ten Paľko, čo chodí s ním niekedy na hajove - takej dlhšej truhlici – i do Váhu ryby chytat'. Zpočiatku nechce privoliť. Keď však len pytkajú a slnko ožiari oblohu na západe, popustí... – Tak sa teda sypte, fagani! – povie im konečne sadnúť na svoju fak-

torskú, čo má i zadok sviazaný. – Sem sa učupte k týmto kresaniciam. A nech sa nehnete z miesta...!

- Deti poslúchnu. Sadnú si vedľa seba ako sliepky na pánt. Skoro nato polplf sa odbije, za ňou druhá, tretia, štvrtá a flota je na vodách. Kamaráti držia sa okolo krku a Anka Krdanka drží Maroša okolo pása.

- Teraz už môžeme ísť!

Ide sa im hladko. Faktorská plf má dve veslá, jedno napredku, druhé nazadku. Nazadku odťahuje ujec s červeným nosom a dlhými vlasmi. Predok vedie sám faktor Harula, chlapisko bystrého pohľadu a istých rúk. Maroš si ho všima, s akou istotou odtiahne plf na zákrute, keď by už-už mala vraziť do drevenej hate, kde-tu veru silno dotrhanej. Niekde i zadrie – hrrr! – keď je dosť sucho a vody je menej. Ale inak – ako by plf len niesol kto-

si. Vrbinka zaostáva, píla sa blíži. Z vysokého plechového komína valí sa čierny dym a z menšieho tam nad strojárňou vybuchuje biela para. Námele, plné okružleho bieleho skália a piesku, utekajú kamsi zpät'. I vrby a topole bežia, a plf ani čo by stála na mieste...

- Keby nás tak niekto videl! – myslí si Maroško. On sa zprvu i trochu bál, ako všetci. Teraz však už drží hrdlo hlavu hore. Tí chlapi, ktorých často vída doma pred sypárňou delí si mäso na hrby, i piť a nehorázne kričať u Harulov, keď sa vyplácajú – teraz sa mu zdajú ako ľudia z rozprávok, čo mu niekedy u Kramlíkov vykladá stará mať. – Takí smelí chlapi, ničoho sa neboja! Keď plf zastane na výmoli, skočia do vody s kolmi a hó-rup! – plf sa nesie ďalej. – I môj otec bol pltníkom, - chváli sa kamarátom a Anke Krdanke.

Materská škôlka – malý veľký krok

VLADIMÍR SKALSKÝ

Mnohokrát sme už v Slovenských dotykoch písali o slovenskom školstve v Česku. Vlastne o jeho úplnej absencii. Jej dôvodom bol po dlhé roky nedostatočný záujem rodičov a detí, hoci samozrejme možno diskutovať aj o tom, či by pri zisťovaní tohto záujmu nemal byť prístup škôl, štátu či aj slovenských organizácií aktívnejší. V tejto chvíli však môžeme konštatovať, že prinajmenšom v jednom segmente je tento nezáujem minulosťou. Ide o predškolské vzdelávanie, kde je naopak záujem slovenských rodičov až prekvapujúco obrovský.

A tak Slovensko-český klub pripravuje spolu s partnermi otvorenie prvej slovenskej materskej škôlky v Prahe. Právny rámec zaručuje podporu takéhoto projektu zo strany štátu, dá sa počítať s ďalšou podporou na grantovej báze v ČR i SR. A nechýba to najdôležitejšie – postupne dokumentujeme záujem o umiestnenie detí. Hlásia sa aj ľudia, ktorí by v škôlke chceli pracovať či inak pri jej založení pomôcť.

O škôlke uvažujeme najmenej rok, impulzy prišli od našich členov, regionálnych pobočiek, zo slovenského evanjelického zboru v Prahe a vo veľmi intenzívnej podobe aj z komunity okolo portálu SomvPrahe.sk.

Škôlka by mala byť v optimálnom prípade otvorená od školského roku 2009/2010, bude koncipovaná ako sloven-

Prosíme, aby záujemcovia napísali na adresu redakcie (poštovou alebo e-mailovou), a aby uviedli aj svoje meno, meno a vek dieťaťa, svoju adresu a kontaktné údaje. Takisto privítame, keď napíšu potenciálni pracovníci či iní ľudia, ktorí sú ochotní byť nápomocní.

kantný nedostatok, navyše mestské časti pri umiestňovaní do nich uprednostňujú deti s trvalým pobytom na svojom území. Lenže celý rad Slovákov, žijúcich dlhodobo v ČR, nemá v Česku trvalý pobyt vôbec!

Školstvo je dlhodobo najväčšou bolesťou českých Slovákov. V päťdesiatych rokoch sa predovšetkým v súvislosti s rozvojom baníctva v ostravsko-karvinskom revíri prisťahovalo na severnú Moravu veľa slovenských rodín. Mnohé deti mali problémy so zvládnutím češtiny. A tak prišlo v roku 1956 niekoľko nadšencov spojených podporučkou základnej vojenskej služby Štefanom Urbašikom s myšlienkou založiť v Karvinej základnú školu s vyučovacím jazykom slovenským. Záujem žiakov kulminoval okolo roku 1970, keď existovali v tomto severomoravskom meste dokonca dve slovenské základné školy. Objavili sa pokusy založiť základné školy aj v Havířove, Ostrave a Prahe. V Karvinej a Prahe sa pokúšali aj o založenie gymnázií. Všetky tieto snahy však narazili na malý záujem. V súčasnosti už neexistuje žiadna slovenská škola, posledná v Karvinej-Mizerove skončila pre nedostatočný záujem rodičov po rokoch výnimiek z minimálneho povinného počtu študentov a po spájaní ročníkov na samom konci dvadsiateho storočia.

Slovenská národnostná menšina sa pohybuje v právnom rámci, danom niekoľkými druhmi dokumentov. Medzi významné medzinárodné dokumenty patria Rámcový dohovor o ochrane národnostných menšín, novo ratifikovaná Európska charta regionálnych či menšinových jazykov, ako aj bilaterálna Zmluva medzi Českou republikou a Slovenskou republikou o dobrom susedstve, priateľských vzťahoch a spolupráci. Samozrejme, základnú úpravu ochrany práv príslušníkov národnostných menšín obsahuje už Ústava ČR a Listina základných práv a slobôd. Konkrétna úprava je obsiahnutá najmä v zákone č. 273/2001 Sb. o právach príslušníkov národnostných menšín; dotlačnú politiku (prostredníctvom ministerstiev kultúry a školstva) a ďalšie konkrétne upravujú podzákoné normy. Z druhej strany upravuje vzťah Slovenskej republiky k tejto menšine Zákon 474/2005 Z. z. o Slovákoch žijúcich v zahraničí, na základe ktorého bol k 1. 1. 2006 zriadený aj Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí s vlastnou dotačnou politikou. Pre slovenskú menšinu boli dôležité aj zmeny v zákonoch o občianstve, ktoré umožnili veľkej časti príslušníkov tejto komunity dvojité občianstvo.

Z hľadiska založenia materskej škôlky je však kľúčový školský zákon a nedávna ratifikácia Európskej charty regionálnych či menšinových jazykov. K dodržiavaniu základných ustanovení ochrany sa ČR zaviazala v prípade slovenčiny, poľštiny, nemčiny a rómčiny, avšak podrobnú ochranu (podľa článku III charty) bude štát poskytovať iba poľskému a slovenskému jazyku. Poľština bude chránená na základe väčšieho počtu ustanovení, avšak len na území okresov Frydek-Místek a Karviná, slovenčina v menšom počte bodov (37 oproti 42), avšak na celom území štátu. Európska charta

regionálnych či menšinových jazykov je zložitý dokument s dikciou nie celkom obvyklou v našom právnom systéme, podrobný rozbor sme uverejnili v Slovenských dotykoch 11/2005. Charta garantuje napríklad práve aj podporu predškolských zariadení a základných škôl so slovenským vyučovacím jazykom. V prípade stredných škôl sa podarilo presadiť aspoň do dôvodovej správy prísľub, že ak by sa objavila reálna požiadavka na vytvorenie takej školy, príslušný bod by bolo možné v súlade so školským zákonom ratifikovať dodatočne.

Podľa školského zákona triedu materskej školy možno zriadiť, ak sa k vzdelávaniu v jazyku národnostnej menšiny prihlási aspoň osem detí, materskú školu, ak budú triedy v priemere naplnené najmenej 12 deťmi. Za tých okolností musí štát zriadiť takéhoto zariadenia aj podľa charty podporiť. Vzhľadom na to, že neexistuje vôbec žiadne iné slovenské školstvo, mala by byť takáto podpora veľmi výrazná, pochopiteľne vrátane poskytnutia priestorov. Tým skôr, že profity slovenskej menšiny z ratifikácie charty sú skôr v morálnej rovine, než v podobe nejakých konkrétnych výsledkov.

Záujem 36 detí, aspoň 8 v každej triede, to nie je v tejto chvíli žiadny problém. Erudovaný personál tiež nie. Odhodlanie v Slovensko-českom klube nechýba. Verme teda v ústretovosť štátu a obce a nič nám nestojí v ceste. Bude to malý krok a súčasne prelomový – začiatok novej etapy slovenského školstva v Českej republike.

MAĎARSKÉ NÁZVY V SLOVENSKÝCH UČEBNICIACH

V slovenských médiách nedávno zarezovalo, že minister školstva Ján Mikolaj zo Slovenskej národnej strany rozhodol, ako majú vyzeráť maďarské učebnice pre príslušníkov tejto menšiny, žijúcich na území Slovenska. Ešte v máji dostali vydavateľia list, v ktorom ich ministerstvo upozornilo, že zemepisné názvy sa majú uvádzať podľa platných zákonov.

Ministerstvo nariadilo, aby sa v učebniciach používali za prvými slovenskými názvami aj názvy v jazyku národnostnej menšiny, ktoré budú v zátvorke. Nasledujúce názvy v texte sa však budú označovať len v štátnom jazyku. Minister sa odvoláva aj na zákon o štátnom jazyku, a to na paragraf, že názvy obcí sa uvádzajú v štátnom jazyku. V ňom však ide o používanie štátneho jazyka v úradnom styku a nie v školstve, čo rieši ďalšia časť zákona. Používanie zemepisných názvov nepredpisuje. Alexander Fibi zo Zväzu maďarských pedagógov sa nechal počuť, že verí, že ministerstvo svoj návrh zmení. Maďarskí učitelia argumentujú tým, že slovenské názvy úplne narušia celú koncepciu maďarských viet. Pôvodne ministerstvo dokonca navrhovalo, aby sa názvy používali len v štátnom jazyku. S tým ale nesúhlasila strana Smer, ktorá sa preto dostala pod tlak európskych socialistov.

Zdá sa mi, že dané rozhodnutie nie je naozaj šťastné. Pokiaľ je celá učebnica akéhokoľvek predmetu vyučovaného na maďarských menšinových školách v maďarskom jazyku, je trochu podivné, že jedine názvy obcí budú po slovensky. Tento krok nepochybne odporuje aj európskej charte menšinových a regionálnych jazykov, ktorú Slovensko podpísalo, čo je celkom nebezpečný precedens. Otázka o nepochopiteľnosti tohto kroku preto naozaj citeľne visí vo vzduchu...

Naďa Vokušová

ILUSTRÁCIA: LADISLAV HOLNÝ

ská s výukou angličtiny. Nebude bazirovať na trvalom pobyte v príslušnej mestskej časti či vôbec na trvalom pobyte v Prahe a v ČR.

Škôlka možno v blízkej budúcnosti nebude jediná, vzhľadom na záujem, aký cítime, môžu nasledovať ďalšie v iných mestách (napríklad v Brne). Budeme monitorovať, ako sa mení situácia, nálady, a v prípade, že sa taká potreba objaví, uvažovať môžeme v dlhodobejšom horizonte aj o základnej škole, čo je však omnoho náročnejšie.

Dôvodov, prečo sa atmosféra tak radikálne mení, je niekoľko. Určite medzi ne patrí aj masívny príliv mladých Slovákov do veľkých českých miest za prácou či štúdiom. Títo mladí ľudia prichádzajú nezriedka aj s rodinami, prípadne si ich vytvárajú tu v Prahe, avšak častejšie než predtým ide o čisto slovenské rodiny. Príliv je daný ekonomicky, ako aj prehlbujúcou sa európskou integráciou. Špecifický záujem o materské školstvo má aj ďalšie príčiny. Škôlok je mar-

Nový minister zdravotníctva

Prezident Ivan Gašparovič odvolal z funkcie ministra zdravotníctva Ivana Valentoviča, ktorý predtým podal demisiu. Na jeho miesto hlava štátu vymenovala Richarda Rašiho.

Ten dovtedy viedol bratislavskú fakultnú nemocnicu. Nový minister zdôraznil, že chce súčasne dbať na záujmy pacientov aj zdravotníkov. Raši krátko po vymenovaní do funkcie povedal, že jeho prioritou je spokojný a vyliečený pacient, ale aj pracovníci zdravotníctva.

Prezident Ivan Gašparovič si myslí, že Raši musí pokračovať v reformovaní zdravotníctva, pretože v minulosti sa urobili nie celkom uvážené zmeny. „Nepodarilo sa vám dokončiť to, čo ste si predsavzali,“ povedal Valentovičovi prezident. Premiér Robert Fico zopakoval, že voči Valentovičovej práci nemá žiadne výhrady. Dodal, že Valentovičov odchod zo zdravotných dôvodov ľutuje a na jeho práci oceňuje najmä to, že dokázal presadiť, aby zdravotné poisťovne museli vracať vytvorený zisk do zdravotníctva.

Premiér si myslí, že Raši funkciu zvládne, lebo je lekárom s manažérskymi skúsenosťami. Raši má 37 rokov. Od marca 2007 je riaditeľom Fakultnej nemocnice s poliklinikou v Bratislave, najväčšej fakultnej nemocnice na Slovensku, pod ktorú patria nemocnica v Ružinove, na Kramároch, v Petržalke a komplex budov v Starom meste. V rokoch 2004-2007 bol námestník pre liečebno-preventívnu starostlivosť FN L. Pasteura v Košiciach. Raši absolvoval niekoľko odborných stáží vo Francúzsku, Švajčiarsku, v Spojených štátoch amerických a vo Švédsku. Je známym kritikom reformy niekdajšieho ministra Rudolfa Zajaca.

V Mlynkoch nový Slovenský dom

Na výstavbu a vybavenie nového Slovenského domu v Mlynkoch poskytne Slovensko z rezervy vlády 10 miliónov eur, teda približne rovnakú sumu, ako maďarská strana. Ďalších 800 tisíc eur pôjde na projekty slovenskej samosprávy v Mlynkoch. Tie sa týkajú rôznych kultúrnych, spoločenských a vzdelávacích programov. Návrh na vyčlenenie uvedených prostriedkov schválil kabinet.

Regionálny dom Slovákov pre ich občianske združenia a miestne slovenské samosprávy v hodnote asi 80 miliónov forintov, ktoré uvoľní maďarská vláda, by mal byť postavený do konca roka. Samospráva obce totiž v apríli rozhodla o zmene pravidiel používania priestorov obecnej budovy, v ktorej do 30. apríla sídlili Slovenská samo-

správa v Mlynkoch a Združenie a regionálne kultúrne stredisko pilišských Slovákov. Podľa návrhu uznesenia, ktoré 25. marca 2008 predložil obecnej samospráve starosta obce József Lendvai, kancelária slovenského voleného zboru a ZRKSPS mala byť premiestnená mimo centra obce, do budovy základnej školy na Rákócziho ulici. Sporom o používaní Slovenského domu sa zaoberali aj najvyšší predstavitelia SR a Maďarska.

Obec Mlynky (Piliszentkereszt) leží 30 km severozápadne od Budapešti, pod symbolickým vrchom Slovákov Piliš (Pleš). Prvých šesť slovenských rodín sa do vyludnenej obce prisťahovalo po ústupe Turkov v roku 1747. Slovenskú národnosť si pri poslednom sčítaní v roku 2001 uviedlo 55 percent z 2500 obyvateľov obce. Slovenský dom postavili Slováci pred 40 rokmi a pre súčasných obyvateľov obce i celej oblasti Piliša je symbolom slovenskosti. Budovu v centre obce vlastní a náklady spojené s prevádzkou hradí obecna samospráva.

Mečiar má rozkódované CD

CD s údajnými klientmi nebankových subjektov, ktoré odovzdal Vladimír Mečiar generálnej prokuratúre, má rozkódované nielen tento orgán, ale aj Vladimír Mečiar. „V rámci vlastných aktivít som cédko dokázal dekodovať. Spôsob nechajme mimo,“ povedal Mečiar. Teraz sa podľa neho údaje z disku nezverejnia a keď budú „ujednotené, zanalyzované, to čo bude treba, bude v záujme spoločnosti zverejnené“. Šéf HZDS už obsah CD videl, a zverejnené bude „v čase, keď to bude treba“. Hovorí, že obsahuje „mená totožné alebo podobné s ľuďmi v politike“. Či ide určite o konkrétnych politikov sa podľa Mečiara ešte zisťuje. Mečiar dal generálnej prokuratúre zakódované CD v lete 2004. Podľa jeho slov v Národnej rade SR v lete 2005 je autorom CD dnes už odsúdený šéf Horizontu a BMG Invest Vladimír Fruni. Ten mal CD vytvoriť ako poistku, keďže klientmi boli podľa neoverených informácií aj vysokopostavení politici. Prokuratúra považuje informácie z CD za pravdivé, s drobnými chybami. Krach nebankových spoločností, ktoré podľa súdov lákali ľudí na nereálne vysoké zhodnotenie, pripravilo desaťtisíce ľudí o miliardové vklady. Bývalý manažérom vymerali súdy viacročného trestu za podvod. Fruni si ešte odpykáva 11,5-ročný trest vo väzení, jeho spoločníka Mariána Šebeščáka koncom vlaňajška podmienene prepustili. Politici však mohli byť prednostne vyplatení a nemuseli zaplatiť dane.

Minister Počiatek ponúkol demisiu

Hoci minister financií Ján Počiatek odmietal obvinenia z možného úniku informácií o zmene centrálnej parity, rozhodol sa ponúknuť predsedovi vlády svoju demisiu. Dôvodom je jeho stretnutie s predstaviteľmi finančnej skupiny J&T na ich jachte v Monaku niekoľko dní pred tým, ako sa zmenila centrálna parita slovenskej koruny voči euru. Počiatek sa tam mal zúčastniť aj na Veľkej cene F1. Práve na obchodoch tesne pred zmenou centrálnej parity najviac zarobili finančné skupiny J&T a Istrokapital, povedal v stredu podpredseda SDKÚ-DS Ivan Mikloš. Existuje podľa neho podozrenie, že tieto skupiny profitovali zo získania informácií o zmene parity v predstihu.

Premiér Robert Fico v stredu verejne odsúdil stretnutie ministra financií Jána Počiatka s predstaviteľom finančnej skupiny J&T v Monaku. Označil to pritom za neetické a nemorálne, pretože je to v rozpore s tým, čo vláda hovorí o tom, ako sa má správať k finančným skupinám. „Vážne mu to vytknem a dám mu žltú kartu, druhý pokus už nebude,“ vyhlásil Fico. O prijatí demisie však váha.

Podpredseda SDKÚ-DS Mikuláš Dzurinda pripomenul slová premiéra Roberta Fica, ktorý avizoval, že pri pochybení odvolá ministra do troch minút. „My sme predsedovi vlády poskytli tri dni, a keďže nekoná, rozhodli sme sa, že dáme príležitosť Národnej rade SR,“ povedal. Opozície strany podali návrh na Počiatkovo odvolanie z funkcie.

Podpredseda SDKÚ Liška odišiel

Exminister obrany Juraj Liška si aj po odchode zo Slovenskej demokratickej a kresťanskej únie (SDKÚ-DS) myslí, že v jej vedení by mali nastať personálne zmeny. Liška oznámil svoj odchod zo strany, postu podpredsedu aj z jej poslaneckého klubu. Už predtým odišiel z postu predsedu trenčianskej krajskej organizácie.

V Národnej rade SR bude pôsobiť ako nezávislý poslanec. SDKÚ-DS stratila v tomto volebnom období už druhého poslanca, pred časom odišiel poslanec Martin Kuruc. O svojom odchode informoval Liška predsedu Mikuláša Dzurindu už v stredu, ten jeho odchod podľa Lišku nekomentoval.

„Neodchádzam preto, že mám lepšiu alternatívu, ale preto, že princípy, ktoré uznávam ja a moji blízki, s ktorými som do politiky vstupoval, neboli v poslednom čase napĺňané,“ zdôraznil na tlačovej besede. Liškovi sa nepáčil vnútorný systém riadenia strany, štýl politiky, ktorý v poslednom čase prezentovala SDKÚ-DS. Liškovi sa tiež nepozdávajú ani posledné zmeny stanov, ktoré posilnili moc centrálnych orgánov na úkor regiónov. „Nemôžem sa zmieriť ani s tým, že v Bratislave prebiehala preregistrácia členov strany a na návrh generálneho sekretára ich niekoľko desiatok, podľa mňa bez významných argumentov, nepreregistrovali,“ dodal s tým, že Mikuláš Dzurinda ako predsedu stratil jeho dôveru.

... a rozum zostáva stáť

„Neurobíš si modlu, ani nijakú podobu toho, čo je hore na nebi, dolu na zemi alebo vo vode pod zemou!“ hovorí jeden citát, vraj ho do hlíny vyryli na nejakej hore Sinaj či kde. Ale nevyrývajte, Slovensko bude samý Kristus. Ešte než stihli v Prešove postaviť 33-metrového Ježiša na šesťmetrovom sokli, nad oravskou veľkoobcou Klín postavili kópiu sochy z Rio de Janeiro. Muž z Ria, konkrétne Ježiš, je pomerne malý, päťdesiat čísel mu chýba do desiatich metrov, ale predsa dáva Kličianom šancu hádzať sa na kolená so životným pocitom Brazílčana. Navyše spasiteľ aspoň stojí vysoko, na kopci Grapa v nadmorskej výške 686 metrov. Rozpätie rúk má sedem metrov, hmotnosť aj podstavcom 23 ton. Ide o oceľovú konštrukciu, ktorá je zaliate betónom. Je obložená yzoporom, jej výslednú podobu vytesal sekerou a motykou ujo Ganobjak. Rezbar betónu... s motykou. K tomu vari ešte dva citátiky z takej knihy, ktorá ani podpísaná nie je, asi sa autor hanbil. Predáva sa spravidla ako Biblia. „Neobracať sa k modlám a nerobte si liatych bohov!“ a „Nerobte si modly, nestavajte si vyrezávané podoby a pomníky a nepostavte namaľované kamene vo svojej krajine, aby ste sa pred nimi klaňali, veď ja, Pán, som váš Boh!“ No takže presne tak.

Prešovská socha bude mať s podstavcom 39 metrov, ktovie prečo práve toľko, pýchou to určite nie je. Čisto pre zaujímavosť bez nejakej priamej súvislosti, tá brazílska socha meria aj s podstavcom 38 metrov. Najvyššia európska socha Krista Kráľa v Portugalsku je vysoká 28 metrov a týči sa nad Lisabonom.

Kedysi dali papaláši z HZDS vyrobiť krásne bronzové busty samých seba, maličkého Stalina nad Prahou tiež dodnes pripomína pamätník. To ale nebolo to pravé. Lebo... povedzme si myšlienku mesiaca, ktorá sa objavila v diskusii pod článkom o Kristovi Oravskom Motykouvysekanom: „Ježiš je symbol cestovného ruchu. Vieš o koľko turistov by prišiel taký Jeruzalém, keby tam nebýval Ježiš?“ Nuž - kristus s vami...

P. A. F. Ztohohotový

Moje texty sú ako maľba

Sylvie Krobová je výrazná osobnosť českej pesničkárskej scény. Jej prejav, opierajúci sa o mimoriadnu muzikálnosť, skvelý hlas a schopnosť hereckého podania, sa pohybuje medzi modernou podobou šansónu a alternatívneho folku.

Na prvom a jedinom koncerte na Slovensku vystúpila uprostred júna v bratislavskom Kafe Scherz na Palisádoch. A mala veľký úspech...

❶ **Ako sa cítite na scéne sama – ako spevákka, herečka, poetka, hráčka na nástroje – bez kapely?**

Skúšala som veľa krát väčšie zoskupenie a vždy som nakoniec skončila sama. Všimla som si, že sa v tejto polohe cítim najľahšie, aj keď je mi niekedy samej smutno.

❷ **Vyštuďovali ste operný spev. Nezavádzia pri vašom prejave?**

S operným školením mávajú niektorí, samozrejme, problémy, ale ja sa usilujem spievať čo najprirodzenejšie a techniku používam ako ďalší nástroj na dotvorenie atmosféry niektorých piesní.

❸ **Zaradíte vás niekde medzi Hegerovú a Tori Amos. Máte nejaké opory či autority v tomto žánri?**

Vzhľadom na použitý akordeón ma občas priradujú k Radúze, napriek tomu, že som svojím prejavom celkom iná. Hanu Hegerovú i Tori Amos mám rada, ale vďaka môjmu detstvu v rodine disidenta nijakú autoritu nemám.

❹ **Za čím vám je ľúto z disidentského detstva?**

Je mi smutno za letom s Olgou Havlovou a jej slávnosťami na Hrádečku. Ďalej za väčšou medzidľudskou súdržnosťou.

❺ **Aj keď nespievate šansóny v tom klasickom zmysle slova, myslíte si, že šansón má miesto v dnešnom svete?**

Myslím si, že je veľmi potrebný a dôležitý práve pre svoj emotívny a pravdivý výraz a pre svoju poetickosť.

❻ **Píšete texty, ktoré sú vlastne básňami. Aký je váš vzťah k poézii, hovorenej i písanej?**

Moje texty sú veľmi lyrické a zahŕňajú mnoho mojich príbehov. Nikdy nepíšem konkrétne. Je to vlastne maľba, v ktorej si každý niečo nájde. V poézii nie som veľký vzdelanec, ale mám rada clivé básne Ivana Blatného.

❼ **Na vašej internetovej stránke sa píše, že momentálne „hľadáte najlepší zvuk“ pre nové cédečko. Aký je najlepší zvuk pre ľudský život?**

V mojich piesňach zaznieva všetko, čo sa okolo mňa deje. Týka sa to situácií, vóni, vnemov, dotykov, ktoré stále zažívam – či už príjemných, alebo nepríjemných. Pri skladaní ma ovplyvňuje aj svet slnka, vanutie vetra, praskot horiacich polienok v sporáku. Preto si myslím, že sa zvuk mojej hudby i môjho života pravdivo navzájom prepojujú.

❶ **Ste z divadelnej rodiny. V akom pomere je u vás hudobný a divadelný prejav?**

Spev je mojou životnou nutnosťou a moja herecká časť je jeho prirodzenou súčasťou.

❷ **Keď sa povie harmonika, každý si predstaví Nohavicu alebo Radúzu. Čím je pre vás tento nástroj?**

Akordeón som začala používať z nutnosti na divadelné predstavenia na ulici a nakoniec som ho začala využívať ako napodobniť zvuk harmónia. Toto netradičné použitie mi nahrádza orchester. Inak všetko skladám a väčšinu koncertu hrám na klavíri.

❸ **Bolí ste na Slovensku ako interpretka vlastných piesní prvý raz. Čo ste očakávali od svojho bratislavského koncertu?**

Na Slovensku som hrala zatiaľ len ako herečka s divadlom Na tahu v Bratislave a Rimavskej Sobote a s Bilbo compaignie na Cibuláku v Pezinku. Slovenské publikum bolo milé, vnímavé, jeho reakcie sú veľmi živé ako v Rusku, kde som často spievala. Veľmi som sa tešila na tento koncert, lebo sa domnievam, že som dozrela a svojich poslucháčov aj na Slovensku naozaj potešila.

❹ **Angažujete sa spoločensky, podpisujete petície. Je to úloha umelca v dnešnom svete?**

V detstve sa naša rodina angažovala stále, nemyslím, že je to len úloha umelca. Každého citlivého človeka by malo zaujímať, čo sa okolo neho deje a zaujať k tomu stanovisko. Len neustálym bojom proti pravdepodobnosti nám môže byť lepšie.

Jarmila Planková

VYSIELANIE PRE SLOVÁKOV ŽIJÚCICH V ČR		
ČESKÝ ROZHLAS		
ČRO 1 - RADIOŽURNÁL	utorok	20.05 - 21.00
ČRO 6/RSE	streda	19.15 - 19.30
Regina Praha	pondelok, streda	19.45 - 20.00
Ústí nad Labem	pondelok, streda	18.45 - 19.00
Píseň	pondelok, streda piatok	19.45 - 20.00 19.30 - 20.00
České Budějovice	pondelok, streda	19.45 - 20.00
Hradec Králové	pondelok, streda	19.45 - 20.00
Ostrava	pondelok, streda	19.45 - 20.00
Brno	pondelok, streda	19.45 - 20.00
Olomouc	pondelok, streda	19.45 - 20.00
Sever	pondelok, streda	19.45 - 20.00
Vysočina	pondelok, streda	19.45 - 20.00

Hned' niekoľko jubileí

V dňoch 7. a 8. júna sme si v kostole sv. Michala v Jirchářích v pražskom Novom Meste pripomenuli 15. výročie znovuoobnovenia Slovenského evanjelického a. v. cirkevného zboru v Prahe. Oslavy sa začali koncertom skupiny Ritornello, odhalením výstavy o Biblii vo svete i v Českých krajinách a krátkou prezentáciou o činnosti cirkvi. V nedeľu sa konala slávnostná bohoslužba. Kázal na nej slovenský farár z Kanady Dušan Tóth. V rámci týchto bohoslužieb bol do kňazského úradu ordinovaný Ján Šípka.

Na začiatku júna oslávil Slovenský evanjelický a. v. cirkevný zbor v Prahe ešte jedno významné jubileum – pripomenul si svoj vznik pred šesťdesiatimi rokmi. V programe osláv dominoval najmä slávnostný koncert Michelle Hradeckej, spojený s uvedením knihy Pavla Haluku o histórii tohto cirkevného zboru a vernisážou stálej výstavy o pôsobení zboru v kostole sv. Michala v Jirchářích. Na druhý deň podčiarkli okružle jubileum i slávnostné bohoslužby. Pri tejto príležitosti si opäť krátko pripomeňme dejiny zboru, ako i kostola, v ktorom pôsobí.

História kostola sv. Michala v Jirchářích v pražskom Novom Meste

História kostola sv. Michala v Jirchářích sa začína datovať už začiatkom 12. storočia, keď kladrubsí Benediktíni v roku 1115 dostali pod Zderazským kláštorom miesto, na ktorom založili osadu, ktorá sa podľa nich začala volať Opatovice. Pisomne je však meno tejto časti doložené až v roku 1318.

Okrem farára v kostole pôsobili aj správca školy, zvonár a správcovia oltárov. Z tohto obdobia sú nám známe štyri bočné oltáre. Okolo kostola sa rozkladal aj priestraný cintorín, na ktorom stála fara. Neskôr, keď sa v roku 1419 Prahou začali šíriť husitské myšlienky, sa vraj na cintoríne pri sv. Michalovi strhla hádka medzi kňazom Zikmundom a laikom z husitských radov. Bola taká vážna, že husita bol vzápätí zabýť. Kostol sv. Michala na niekoľko mesiacov potom prevzali a obsadili husiti.

V 17. a 18. storočí sa služby Božie v tomto chráme konali ako v každom farskom kostole, pravidelne. Jeho cirkevníci boli pochovávaní na cintoríne v okolí kostola, alebo v jeho vnútornej krypte. V roku 1789 bol však kostol odsvätený a za 880 zlatých predaný neznámemu vlastníkovi. V roku 1970 ho kúpili nemeckí luteráni, ktorí ho upravili na svoju modlitebňu. Napriek tomu hlavné múry tohto chrámu pochádzajú z 12. storočia, rovnako ako i guľaté piliere a polkruhové oblúky, ktoré oddeľujú hlavnú loď od bočných.

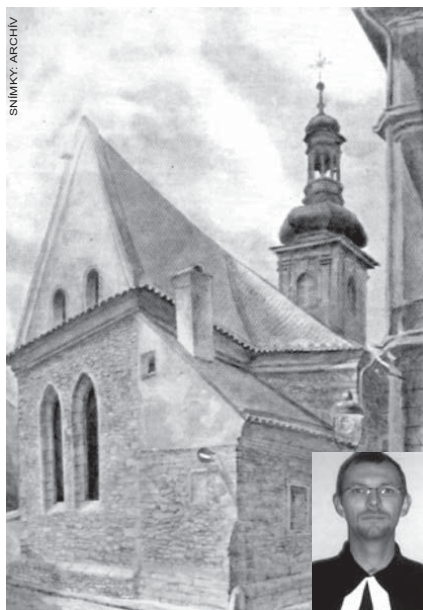
V Prahe sa čoskoro po Tolerančnom patente utvorili dva luteránske cirkevné zbory – nemecký a český. Ten nemecký vznikol pri miestnej nemeckej posádke a pridali sa k nemu členovia mnohých šľachtických rodín. Český cirkevný zbor tvorili väčšinou pražskí meštania a príslušníci ostatných občanov.

Český cirkevný zbor v Prahe sa veľmi rýchlo konšti-

toval. V Truhlářskej ulici si jeho cirkevníci kúpili objekt č. 1113, v ktorom vybudovali modlitebňu, byt farára a tiež ubytovacie priestory pre ostatných cirkevných služobníkov. Nemeckí evanjelici sa schádzali v takzvanom Morzínskom paláci, v rezidencii generála grófa von Wurmsera v bývalej Spornsergasse 256.

Po vypuknutí francúzskej revolúcie veľká časť vojenskej posádky z Prahy odišla. Z toho dôvodu nemeckí evanjelici začali hľadať vhodné miesto, vhodný chrám, okolo ktorého by si mohli vytvoriť svoj zbor. Pokus získať niektoré zrušené kostoly sa nevydaril. V ústrety im však vyšiel kupec Kern, ktorý im ponúkol budovu kostola sv. Michala, ktorú používal ako sklad. Predal im ho 28. apríla 1791. V tom istom roku bol chrám zrenovovaný a od 1. slávnosti svätodušnej, 12. júna 1791, sa tu začali vykonávať nemecké evanjelické bohoslužby.

Keďže nemecká evanjelická cirkev rástla, začala postupne budovať i ďalšie chrámy. Nemeckí evanjelici v Prahe žili pomerne aktívnym náboženským životom. Náboženské povedomie sa upevňovalo a zostávali v stálom kontakte s ostatnými náboženskými inštitúciami v Nemecku. Nepodľahli ani unionizačným snahám v Čechách a na Morave po I. svetovej vojne, keď evanjelici a. v. a reformovaní (h. v.) vytvorili unionovanú Českoobraskú cirkev evanjelickú. Zostali verní svojmu augsburskému vyznaniu, čím si aj kostol sv. Michala zachoval svoj luteránsky charakter.

V období II. svetovej vojny sa situácia v nemeckom zbore veľmi skomplikovala. Po jej skončení museli Nemci, to znamená aj nemeckí evanjelici, opustiť Prahu a teda aj svoje zbory, svoje chrámy, ktoré si za ťažkých podmienok vybudovali. Týmto bol náboženský luteránsky element v Prahe veľmi oslabený.

Vznik Slovenského evanjelického a. v. cirkevného zboru v Prahe

Obrat nastal až v roku 1947. Už po vzniku Československej republiky sa veľká časť slovenských evanjelikov ocitla v Prahe, respektíve na iných miestach historických Českých krajín. Slovenskí evanjelici pred založením vlastného zboru v Prahe navštevovali bohoslužby v iných zborech. Počet prisťahovalcov však po roku 1939 rapídne vzrástol, pretože sa mnoho zmiešaných manželských párov muselo vysťahovať zo Slovenska. Najsilnejší prúd sťahovania Slovákov do Čiech nastal práve po II. svetovej vojne. Mnohí z nich túžili po vlastných službách Božích, po vlastnom zbore, kde by sa mohli duchovne vzdelávať v materinskej reči.

Práve za týmto účelom bol podpredsedom vlády Jánom Ursinym vyčlenený komplex budov bývalej nemeckej evanjelickej cirkvi na ulici V Jirchářích. Vďaka agilnému kurátorovi Dr. S. Hriankovi a ďalším osobnostiam, ktoré vtedy pôsobili v Prahe, bol 27. 2. 1947 zvolaný do chrámu sv. Michala v Jirchářích mimoriadny konvent, ktorý sa uzniesol na zriadení samostatného Slovenského evanjelického a. v. cirkevného zboru v Prahe.

Historicky prvým farárom tohto zboru bol neskorší biskup Slovenskej evanjelickej a. v. cirkvi Rudolf Košítaľ, ktorý zbor organizačne podchytil. V cirkevnom zbore pôsobil do roku 1956. Po jeho odchode prišiel do Prahy Eugen Mičovský. On previedol zbor cez zložitú obdobie marxistickej ateizácie a útlaku 50. rokov.

Počas pôsobenia brata farára Emanuela Vargu sa v rokoch 1973-84 uskutočnila zložitá rozsiahla rekonštrukcia kostola a vytvorili sa predpoklady na právne riešenie vlastníctva kostola. Začiatkom deväťdesiatych rokov po jeho odchode do dôchodku v zbore krátko pôsobil Ján Bunčák. Po ňom prišiel farár Andrej Hliboký. V zbore pôsobil dvanásť rokov. Jeho pôsobenie bolo charakterizované prelomovými rokmi 1992-93, keď sa dovtedajšia Česko-Slovenská federatívna republika pod vplyvom politických okolností rozdelila na dva samostatné a suverénne štáty. Dôsledkom toho sa slovenský zbor v Prahe formálne inštitucionalizoval na samostatnú Evanjelickú cirkev a. v. v Českej republike.

V druhej polovici deväťdesiatych rokov v zbore pôsobili dvaja neordinovaní pracovníci David Jurech a Pavol Halaj. Vzali si na starosť prácu s mládežou, vedenie študijných biblických hodín, ako i prevádzku Centra pomoci, ktoré v miere svojich možností poskytovalo diakonickú pomoc členom nášho zboru ako i blízkeho okoliu. Na sklonku roku 2001 prijal cirkevný zbor kaplána Františka Korečka, 1. januára 2003 sa stal novým farárom zboru Dušan Tillinger (na obrázku), ktorý 1. januára 2004 prevzal funkciu superintendenta cirkvi. (dt)

NAJVÄČŠÍ EVANGELICKÝ KOSTOL V STREDNEJ EURÓPE POSTAVILI SLOVÁCI

V RUMUNSKU SA SLOVENSKÉ DETI
O KNIŽKY BIJUNA ČABIANSKU (ČABAJSKÚ) KLOBÁSU
MAJU COPYRIGHT ČABIANSKI SLOVÁCI.
NEMENEJ SLÁVNÁ JE AJ PETROVSKÁ
KLOBÁSA, VYRÁBANÁ ICH KRAJANMI
V SRBSKUSLOVENSKÍ FARÁRI MUSIA V NADLAKU
DRŽAŤ SPOLU, KONFESIA-NEKONFESIA

Ako sme sľúbili v predchádzajúcom čísle Slovenských dotykov, vraciam sa k týždňovej ceste na takzvanú Dolnú zem, teda na územia, osídlené Slovákmi pred štvrt' tisícročím po vyhnaní Turkov, dnes predovšetkým na území Maďarska, Srbska a Rumunska. Šesť dní a sedem miest – Békešská Čaba a Slovenský Komlós v Maďarsku, Nadlak v Rumunsku, Báčsky Petrovec a Nový Sad v Srbsku a opäť dve maďarské mestá, Segedín a Budapešť, čo už samozrejme nie je súčasť Dolnej zeme, avšak centrum celoštátnych slovenských organizácií a inštitúcií. Rozsiahlu reportáž ste našli v predchádzajúcom vydaní nášho magazínu, teraz nech rozpráva obraz - jedničky a nuly jednotlivých pixelov digitálneho fotoaparátu zachytíli útržky jedinečného Slovenského sveta, kde stále žijú a krásne po slovensky rozprávajú desaťtisíce Slovákov...

JANKO DORČA MÁ GALÉRIU DOMA

NA TOMTO LYCEU V NADLAKU PŮSOBIL JOZEF GREGOR TAJOVSKÝ

JÁN FUZIK PRED SÍDLOM CELOŠTÁTNEJ
SLOVENSKEJ SAMOSPRÁVY V MAĎARSKU

PRI SKÚŠKE NA SCÉNE SLOVENSKEHO DIVADLA V BÁČSKOM PETROVCI

PALO BELIČKA VO SVOJOM GYMNAZIÁLNO M KRÁĽOVSTVE

HROB IGORA B. ŠTEFÁNIKA, BRATA MILANA RAS-
TISLAVA, V NOVOM SADE V SRBSKU

BÁSNIK IVAN AMBRÚŠ (VPRAVO) V PAMÄTNOM SLOVENSKOM DOME

AULA SLOVENSKÉHO GYMNAZIA V BAČSKOM PETROVCI

NAJOBLÚBENEJŠIA KANCELÁRIA SLOVENSKEJ NÁRODNOSTNEJ RADY V SRBSKU – KAVIAREŇ NA STRECHE BUDOVY, KDE SÍDLIA (AUTOR ČLÁNKU S PREDSEDOM MATICE SLOVENSKEJ
V JUHOSLAVII BRANISLAVOM SLIVKOM A RIADITELKOU ÚSTAVU KULTÚRY MILINOU SKLABINSKOU)

LADISLAV BALLEK V ZAHRANIČNOM VÝBORE

„Na Slovensku sú viac akcentované negatívne informácie, a tak, ak sa chce človek dozvedieť o našej krajine niečo pozitívne, musí byť v Prahe,“ aj týmito slovami hodnotil na pôde Zahraničného výboru NR SR svoju osemročnú misiu vo funkcii veľvyslanca v Prahe spisovateľ Ladislav Ballek. V českej metropole pôsobil do 30. mája.

V bilančnej reči niekoľkokrát zdôraznil „pribuzenské, nie štandardné vzťahy“, panujúce medzi týmito dvoma národmi. V tejto súvislosti pripomenul, že vyše 90 percent Čechov si želá za suseda Slová-

ka. „To neexistuje v žiadnej inej krajine,“ uviedol. Ladislav Ballek, ktorý počas svojej diplomatickej misie v Prahe zažil dvoch českých prezidentov, piatich premiérov a viaceré obmeny v rámci celej českej štátnej správy, zdôraznil, že jeho pôsobenie nebolo len úradnou, ale „nanajvýš osobnou záležitosťou“ pre celé osadenstvo slovenskej ambasády. Vo svojej správe poukázal na dynamizáciu kultúrnych vzťahov medzi Čechmi a Slovákmi, ako aj výrazný nárast počtu slovenských študentov na českých vysokých školách.

Podobná prítomnosť odchádzajúceho veľvyslanca vo výbore je nezvyčajná a mala demonštrovať úctu a spokojnosť s jeho prácou v Prahe. To zdôraznil aj predseda výboru Boris Zala a poďakovanie Ladislavovi Ballekovi vyjadrili všetci prítomní koalíčni aj opoziční poslanci. Exminister zahraničných vecí a dnes poslanec SDKÚ-DS Eduard Kukan, za ministrovania ktorého Ballek do funkcie nastúpil, poďčiarkol, že spisovateľ plnil svoju úlohu s noblesou, šarmom a ako šéf ambasády sa zaslúžil o to, že tam pracoval dobre fungujúci tím ľudí.

Ladislava Balleka do funkcie vymenovali v polovici februára 2001 a poverovacie listiny odovzdal 6. marca toho istého roku. „Pracoval veľmi dobre. Nebol žiadny dôvod na to, aby sme pristúpili k jeho urýchlénemu striedaniu. Hľadali sme vhodného kandidáta a nakoniec sme ho našli v pávi Petrovi Brňovi,“ vysvetlil pred časom minister zahraničných vecí Ján Kubiš jeho netradične dlhé pôsobenie.

Ballek sa tak stal najdlhšie slúžiacim

slovenským veľvyslancom a zďaleka pôdu slovensko-českých vzťahov neopúšťa. Pripravuje prózu, ktorá by z jeho zážitkov v Prahe čerpala, vydať ju chcú spoločne Literárne informačné centrum v Bratislave a Slovensko-český klub v Prahe. Takisto sa chce ďalej venovať projektu Visegrad – Terra Interculturalis, zaoberajúcemu sa národnostnými menšinami v strednej Európe a prijal aj post predsedu novovznikajúceho občianskeho združenia Terra Interculturalis.

(vs)

CIGARETY NA SLOVENSKU ZDRAŽELI

Na pultoch slovenských trafik či stánkov sa už niekoľko dní objavujú cigarety s vyššími cenami. Približne o desať korún zdraželi škatuľky lacnejších cigariet ako Sparty, Petry, Dalily či L&M. Vďaka zásobám z minulého roka si drahšie Marlboroky či Davidoffky ešte držia pôvodnú cenu. Dôvodom zdraženia je vyššia daň do štátnej kasy.

„Objavujú sa už prvé lastovičky s novými cenami. Zo zhruba 120 rôznych značiek a ich variantov je už asi 10 až 15 s novými cenami. Každým dňom sa pritom nejaká značka dopredá,“ potvrdil Ladislav Polyák zo spoločnosti Press-Polyák, ktoré okrem iného distribuuje tabakové výrobky. Kým obľúbenejšie cigarety za nižšie ceny sa už vo viacerých predajniach po celom Slovensku minuli, menej obľúbené značky podľa neho môžu vydržať dlhšie, aj do septembra.

Hoci spotrebná daň pri cigaretách stúpila už od januára tohto roka, výrobcovia si urobili zásoby za niekoľko miliárd korún. Za posledné tri mesiace predchádzajúceho roka na dani zaplatili do štátnej kasy navyše takmer deväť miliárd. Inštitút finančnej politiky pri ministerstve financií odhadol, že zásoby so starými cigaretami by sa mohli predávať až do leta.

Keď sa zásoby minú, fajčiar si budú musieť pripraviť za škatuľku v priemere o desať korún viac. Ďalšie zdraženie ich pritom čaká aj na budúci rok. Vláda už totiž odklepla zrejme posledné zdvihnutie daní od februára 2009. Škatuľka s 20 cigaretami, ktorá dnes stojí 80 korún, by po tomto- a budúcoročnom zvýšení daní mohla zdražieť k sto korunám. Päťdesiatkorunové cigarety s 19 kusmi by sa mohli zdvihnúť k 66 korunám. Prepočet Inštitútu finančnej politiky pritom predpokladá, že tabakové firmy nezmenia svoje marže a nezmenia sa ani ich výrobné náklady na cigarety.

(ham)

BLUESOVÁ NOC V BLUES SKLEPE

V pražskom Blues sklepe čaká 25. júla 2008 bluesových fanúšikov nezabudnuteľný zážitok. Do Prahy totiž zavíta americký bluesman David Evans, ktorého nemôžeme v európskych vodách vidieť tak často. Pražský koncert v Blues sklepe je o to väčším sviatkom, že sa Evans stretne na jednom pódii so svojimi dlhoročnými hudobnými priateľmi - skalickým rodákom Ľubošom Beňom a moravanom Matějom Ptáčekom (dvojica, ktorá pred nedávnym vystúpila na uherskobrodskom koncerte ako predkapela pred bluesovou legendou Johnny Winterom). David Evans pôsobí už 25 rokov na Memphis State University, ale

dedinskému blues sa venuje ešte dlhšie, nech už ako vydavateľ nahrávok posledných žijúcich bluesmanov, na ktorých počas rokov v teréne narazil, alebo ako aktívny hráč. Evansova interpretácia tradičného blues ho radí k najlepším predstaviteľom bluesového revivalu, za ktorú obdržal v roku 2003 americké Grammy. Spojenie jeho „amerického“ blues s tým „slovensko-moravským“ bude netradičným a naozaj sviatočným v tejto prázdninovej noci. Koncert sa koná s podporou Slovensko-českého klubu v Prahe (www.cz-sk.cz).

(mk)

ŠTUDENT VYRIEŠIL DÔCHODKOVÚ REFORMU

Kým si slovenská vláda láme hlavu, ako vyriešiť budúce dôchodky, študent gymnázia Jakub Miňo z Košíc v tom má jasno. So svojím návrhom dôchodkovej reformy zvíťazil v celoslovenskej súťaži pre mladých finančníkov Poznaj.sk a uvažuje, že svoj nápad pošle na ministerstvo práce.

Jedným ťmahom by totiž vyriešil aj blížiacu sa demografickú krízu. „Porotu môj návrh ohúrnil, nečakala, že ponúk-

nem aj nejaké konkrétne riešenia,“ hovorí sedemnášročný finančník. Hoci má prehľad o dôchodkovom systéme a vo voľnom čase si číta ekonomické časopisy, tvrdí o sebe, že je obyčajný mladý chalan. „Teraz po úspechu v súťaži si všetci myslia, že nerobím nič iné, len čítam finančné knihy. A to vôbec nie je pravda. Mám rovnaké záujmy ako ostatní chalani v mojom veku. Cvičím vo fitnesscentre, bicyklujem sa, baviam sa počítače,“ vyratáva. Ani vysvedčenie nebude mať geniálne, považuje ho iba za priemerné. „Zopár jednotiek, ale väčšina dvojok. Téma o penziách ho oslovila aj preto, lebo o prvom a druhom pilieri sa vedú v spoločnosti spory.“

„Sledujem, ako sa to vyvíja s dôchodkovým systémom, treba sa vedieť pohybovať v tom svete. O chvíľu už budem mať osemnásť a budem sa musieť rozhodnúť, do ktorého piliera vstúpim. Do druhého určite, ministerstvo ma svojimi argumentmi zatiaľ nepresvedčilo,“ priznáva Miňo.

Cenou za úspech bola nielen finančná injekcia, diplom a zopár drobností od sponzorov, ale aj uznanie okolia. Nezabúda však dodať, že aj jeho dve spolužiačky boli v súťaži úspešné. Jedna skončila na druhom a ďalšia na štvrtom mieste. „Myslím si, že je to celkom slušný úspech našej školy,“ dodáva.

A čo vlastne mladý reformátor vymyslel? Zrušiť prvý aj druhý dôchodkový pilier. Dôchodok rodiča by tvorilo deväť percent z príjmu jeho detí. Čím viac pracujúcich detí by mal, tým by bol väčší jeho starobný dôchodok. Čím úspešnejšie by deti boli, tým viac by mohli dať svojim rodičom. Zúročila by sa tak starostlivosť a trepezlivosť vynaložená na deti. Ak človek nemá deti, logicky má viac času pre seba a na nahromadenie majetku aj na staré kolená,“ hovorí. Dôsledkom by bol podľa neho nárast počtu detí, čo je dobré aj pre štát, lebo by mal viac daňových poplatníkov. Problémom v Sociálnej poisťovni pre starobné dôchodky by nastal koniec, peniaze by štát mohol dať napríklad na školstvo či dopravu.

„A zároveň budú mať deti kvalitnejší život. Stanú sa nielen duchovným bohatstvom pre rodičov,“ dodáva autor reformy.

Súťažná porota na jeho nápad chybu nenašla. Dokonca sa s ním pustila do polemiky, ako by to bolo napríklad v prípade, že dieťa je invalidné. Nezaskočila ho. „Všetky zákony sú písané pre väčšinu populácie. Pri širšej diskusii, keby sa to malo zaviesť do praxe, by sa to vyriešilo,“ uzatvára sextant z Osemročného gymnázia Trebišovská v Košiciach.

(ss)

Vo vile Tatra v Tatranských Matliaroch sa od 20. decembra 1920 do 27. augusta 1921 liečil na tuberkulózu dovtedy takmer neznámy pražský spisovateľ Franz Kafka a bol to jeho vôbec najdlhší liečebný pobyt v pľúcnom sanatóriu. Na tento Kafkov osemmesačný pobyt v tatranskom prostredí širšiu verejnosť upozornil až v roku 2001 košícký lekár prof. M. Mydlík. Neďaleko miesta už neexistujúceho liečebného domu vybudoval malý pamätník a v Tatranskej Lomnici zároveň usporiadal prvý ročník Memoriálu Franza Kafku ako odborného lekárskeho podujatia, orientovaného na stretnutia popredných odborníkov o liečbe pľúcnych chorôb vo Vysokých Tatrách. Memoriál pokračoval aj v ďalších rokoch a inšpiroval slovenského básnika a prekladateľa Kafkovho diela Milana Richtera predstaviť Kafkov pobyt v Tatranských Matliaroch aj v literárnych súvislostiach – a tak vznikol v minulom roku literárny festival Kafkove Matliare. Organizačne sa na festivale podieľal Klub nezávislých spisovateľov a početné regionálne kultúrne inštitúcie.

V Matliaroch o Kafkovi

ANTON BALÁŽ

Začiatkom júna tohto roku sa uskutočnil už druhý ročník festivalu, medzi organizátorov pristúpilo aj Literárne informačné centrum a Kafkove Matliare 2008 už nadobudli medzinárodný charakter: zúčastnil sa na ňom český spisovateľ Arnošt Lustig,

autor po celom svete známych noviel a románov o holokauste, ktorý od roku 1969 žije v USA a prednáša literatúru na prestížnej Washingtonskej univerzite, ďalej literárna vedkyňa a popredná znalkyňa Kafkovho diela Birte Kontová z Dánska,

nórsko-slovenský literárny vedec a prekladateľ Ivan Čičmánek a riaditeľka Centra F. Kafku v Prahe Markéta Mališová. Slovenskú literatúru predstavovali Milan Richter, Anton Baláž a Katarína Rybová.

Festival mal bohatý štvordňový program a potvrdil zámer jeho zakladateľov upozorniť domácu i zahraničnú verejnosť na životný osud a dielo Franza Kafku v čase, keď sa v Tatranských Matliaroch neliečil len z postupujúcej tuberkulózy, ale i nešťastnej lásky k Milene Jesenskej, českej novinárke so slovenskými koreňmi a po návrate z dlhého tatranského pobytu, ktorý mu zdravotne mimoriadne prospel, napísal svoj slávny nedokončený román „Zámok“ a viacero rovnako slávnych poviedok ako „Umelec hladovky“ a „Jozefína“ alebo „Myší národ“.

Literárne podujatia sa uskutočnili od 2.-5. júna, najskôr to bola pietna spomienka pri Kafkovom pamätníku v Tatranských Matliaroch a potom tematické popoludnie v Dolnom Smokovci, ďalej celodenné stretnutie s gymnazistami a čitateľmi v Kežmarku, ďalší deň účasť na 5. ročníku spomenuťého Memoriálu F. Kafku a v záverečný deň dopoludnia na Gymnáziu D. Tatarku v Poprade to bolo podujatie Franz Kafka a popoludní stretnutie v Knižnici G. F. Belopotockého v Lip-tovskom Mikuláši.

Z naozaj bohatého programu najväčší prínos z odborného hľadiska spočíval v prítomnosti a vystúpeniach dánskej literárnej vedkyne Birte Kontovej. Dlhodobou sa zaoberá dielom M. Prousta a W. Wolfovej a ďalším ťažiskom jej literárnovedného záujmu je aj F. Kafka. Vydala v Dánsku knihu „Identita viny u Franza Kafku“ a hlavné tézy tohto diela (v preklade M. Richtera) predniesla na tematickom popoludní v Dolnom Smokovci a potom pred študentmi Gymnázia P. O. Hviezdoslava v Kežmarku a študentmi bilingválneho slovensko-nemeckého Gymnázia Dominika Tatarku v Poprade. Aspoň krátky citát z jej téz: „U Kafku je vlna čosi podstatné. Postavám jeho próz sa zvyčajne prihodí, že ich odsúdia, hoci nevedia, čím sa previnili. Vlastne by sa to mohlo prihodiť hocikomu, hovorí Kafka. A ukázalo sa, že mal pravdu. Jeho sestry zomreli v koncentračných táboroch. U Kafku môžeme nájsť takrečeno „spoločné prežívanie“ židovského exilu. V Procese ubodajú Jozefa K. na smrť. „Ako psa, povedal, bolo to, akoby ho mala tá hanba prežiť.“ Kafka obrazne namáča svoje pero do krvi zákonosti, ktorá riadi moderný ľudský život, obnažuje pred našim zrakom svoju túžbu po obrode ľudských a duchovných hodnôt, aké v jeho dobe nemohli byť sprostredkované žiadnym iným spôsobom než jeho písaním.“ Pohľad na prijatie Kafkovho diela na Slovensku v prvej polovici 60. rokov

ŠTUDENTI GYMNAZIA

KAFKOVSKÁ TVÁR DIEVČATA

KATKA ČÍTA, BALÁŽ A ČIČMANEC AKO POSLUCHAČI

Z KAFKOVHO PEKLORAJA

20. storočia a jeho vplyv na modernú nórsku literatúru predstavil ďalší zahraničný účastník festivalu Ivan Čičmanec, ktorý od roku 1969 trvale žije v Nórsku, je známym prekladateľom slovenskej medzivojnovkej poézie a glosátorom nórskeho kultúrneho života. Hovoril o Kafkovom „predchodcovi“ v nórskej literatúre Hamsunovi, ktorého hrdina románu „Hlad“ vykazuje silnú príbuznosť s Kafkovými postavami, priblížil aj kafkovské inšpirácie v súčasnej nórskej próze a uviedol príklady, keď sa Kafka stretáva aj so sústredeným záujmom odborníkov v oblasti psychológie. Prozaik strednej generácie Anton Baláž pripojil pohľad na vnímanie Kafka jeho generáciou v 70. a 80. rokoch.

S najväčším záujmom prijali stredoškólači v Poprade a potom aj účastníci besedy v knižnici G. F. Belopotockého v Liptovskom Mikuláši prednášku – skôr voľný prúd asociácií a príbehov – Arnošta Lustiga na tému vplyvu Kafkovho diela v Amerike. Uviedol, že v USA už tretia generácia číta Kafka, jeho dielo vychádza v masových nákladoch, lebo hoci je Amerika bohatá krajina, existuje v nej fenomén „strachu z hojnosti“, celé generácie sú ním zasiahnuté, je to často nepochopiteľný a nemotivovaný strach a jeho odraz nachádzajú práve v Kafkovom diele. Často o tom hovorí so svojimi študentmi, ktorí vnímajú, akí sú bohatí Američania často bezradní vo vzťahu k hodnotám, majú strach z budúcnosti, celkom nechápu, čo sa s nimi deje. Práve mnohé podobné pocity ovládajú aj Kafkových hrdinov v románoch „Proces“, „Zámok“ a jeho

slávnych poviedkach. Lustig svoje vystúpenia prekladal židovskými anekdotami, krátkymi spomienkami na vlastnú tragickú skúsenosť z nemeckých táborov smrti (včlenenú potom do jeho slávnych diel ako „Diamanty noci“, „Transport z raja“, „Modlitba pre Katarínu Horowitzovú“ a ďalšie) a plne zaujal i uchvátil študentov v Poprade i publikum v Liptovskom Mikuláši. Treba uviesť, že do medzinárodného rozmeru festivalu prispela svojím pohľadom na komplikované vzťahy v rodine F. Kafka riaditeľka Centra F. Kafka v Prahe M. Mališová, ktorá hovorila aj o činnosti centra i Spoločnosti F. Kafka – A. Lustig je jej čestným predsedom a vlni získal ako medzinárodne uznávaný spisovateľ aj prestížnu Cenu Franza Kafka.

Slovenskými účastníkmi festivalu bol Milan Richter, ktorý okrem početných organizačných povinností čítal svoje básne a pripravil študentom v Poprade aj mediálnu prezentáciu Kafka a ženy (a študenti sa zasa predstavili inscenovaným úryvkom z jeho hry Z Kafkovho pekloraja), ďalej mladúčká Katarína Rybová, autorka útlej, ale literárne hodnotnej knižky aforizmov „Svitá, a ešte nebola tma“. Hoci ich písala ako 18-ročná gymnazistka, Tomáš Janovic ocenil ich „jemný voňavý humor“. Pochopiteľne, že Katka pri ich čítaní vzbudila veľký záujem i uznanie jej generáčnych vrstovníkov. Tretím slovenským účastníkom bol autor tohto článku. Študentom v Kežmarku a v Poprade som hovoril o pohľade mojej literárnej generácie (Mitana, Duše, Osamelí bežci) na Kafkovo dielo, ktoré dobre vyjadrovalo aj naše pocity absurdity z normalizačného komunistického režimu 70. a 80.

rokov a uviedol som, že osobne ma najbystrosnejšie oslovil román „Proces“, pretože „veľmi mi pripomínal socialistickú spravodlivosť, monštruózne politické procesy stalinskej éry, ktorých zvrátenosť som zažil ako dieťa. Čítal som vtedy Kafka ako politického autora, podobne ako som vtedy takto čítal Orwella či Solženicynovo „Súostrovie Gulag“, ktoré popri nacistických táboroch smrti, najlepšie v realite zaznamenáva to, čo Kafka stvoril vo svojom snovom symbolickom svete“.

Kafkove Matliare 2008 mali aj svoj výrazný spoločenský rozmer. Ich účastníkov prijali primátori tatranských miest Vysoké Tatry a Kežmarok, na pietnej spomienke pri Kafkovom pamätníku v Tatranských Matliaroch sa zúčastnili predstavitelia verejného a kultúrneho života vo Vysokých Tatrách. Účastníci festivalu poskytli početné rozhovory regionálnym médiám, košickej redakcii STV, káblovým mestským televíziám vo Vysokých Tatrách, Kežmarku a Liptovskom Mikuláši. Musím uviesť, že závideniahodne boli na stretnutia pripravení aj gymnazisti a tak sa vytvoril priestor na obojstranne obohacujúci pohľad na F. Kafka a jeho jedinečné literárne dielo. Kafkove Matliare by sa po tomto druhom ročníku mohli v budúcnosti stať významným literárnym podujatím so stále rastúcim zahraničným záujmom. A v neposlednom rade – bolo to aj jedno nové slovensko-české literárne podujatie, ktoré ukázalo, že aj život a vplyv diela F. Kafka patrí do spoločného česko-slovenského literárneho dedičstva.

BIRTE KONTOVÁ

RICHTER, LUSTIG, MARKĚTA A KATKA V POPRADE

Európsky „piatok trinásteho“?

Možno to tak vyzerá, tým skôr, že ho spôsobilo referendum v Írsku, ktoré nepredstavuje ani jedno percento zo 490 miliónov občanov Európskej únie (EU). Z nich hlasovala iba o málo nadpolovičná väčšina oprávnených voličov, ktorí v pomere 53,4:46,6 percenta, teda o 109 164 hlasov, odmietli takzvanú Lisabonskú zmluvu, čo je v podstate mierne upravená bývalá Euroústava, zamietnutá pred pár rokmi v referendách vo Francúzsku a Holandsku. Niet divu, že írsky výsledok spôsobil odozvu politikov vo väčšine členských krajín EU.

Krátko predtým som sa zúčastnil na dvojdennom seminári, usporiadanom pražským Ústavom medzinárodných vzťahov k českému predsedníctvu v Európskej rade, ktoré nastane šesť mesiacov od Nového roku. Predpokladalo sa, že v tom čase už bude platiť Lisabonská zmluva, teraz je isté, že nebude. Čo bude, o tom sa začne rozhodovať pár dní po napísaní tohoto textu. Špekuláciami o tom sa nemienim zaoberať, namiesto toho sa pokúsím informovať čitateľov, čo sa to vlastne stalo, prečo a aké by, azda, mohli byť následky – pre EU, pre Írsko a pre každého z nás.

Tento raz bolo Írsko jedinou krajinou, čo o novej zmluve rozhodovala referendum a to preto, že to írsku ústavu vyžaduje. Poučené rozhodnutiami francúzskych a holandských voličov schvaľovali

v ostatných členských štátoch EU zmluvu parlamenty, kde sú väčšiny pre zmluvu isté – tak to bolo i v Írsku, proti bola iba malá, nacionalistická parlamentná strana Sinn Féin. Donedávna bola v krajine aj vcelku stabilná verejná mienka pre zmluvu. To sa zmenilo v posledných týždňoch, keď sa k dobre organizovanej a financovanej kampani proti spojili sily krajnej pravice a ľavice, tzv. „ultrakatolíkov“, nacionalistov a vystrašených prostých občanov. Kampaň pre zmluvu nijako financovaná nebola. Asi si politici mysleli, že netreba. Málomktorý z hlasujúcich o Lisabonskej zmluve čosi vedel a to sa týka aj tých, čo ju azda aj čítali. Bruselskí byrokrati sa z odmietnutia vyše 450-stranovej, aj pre vzdelaného občana sotva zrozumiteľnej „ústavy“, nepoučili, a väčšinu jej

obsahu len mierne prepracovali a prevzali do nového textu.

Írom, ktorí sa v čase svojho vstupu z najbiednejšieho člena vtedy ešte Európskeho spoločenstva (pre členstvo hlasovali v pomere 5:1) vďaka čistému príjmu asi 40 miliárd € stali občanmi štátu s piatym najvyšším HDP/obyvateľa na svete, sa zmenil život: Za ten čas sa presunulo ťažisko hospodárstva zo závislosti na exporte do Spojeného kráľovstva na vývoz do EU a na príchod veľkých, hlavne amerických, nadnárodných koncernov do krajiny, ktorá im ponúkala nízke podnikateľské dane a po anglicky hovoriacu pracovnú silu. Ako príklad dajakých 1000 firiem, novo usadených v krajine, môžem uviesť výrobcov Viagry a Intel – výrobcu vysoko úspešných mikročipov. Vyjadrené stručne po anglicky – všetko ostalo v rámci troch „B“, ale: Dôraz na export piva, masla a hovädzieho mäsa prešiel na import biznisu, bánk a byrokratov. „Beer, Butter, Beef“ sa zmenilo na „Business, Banks, Bureaucrats“. Tie druhé „Béčka“ majú vyššie príjmy a platia vyššie dane než priemerní írski robotníci.

Väčšina politikov v Európe je zdesená, k výnimkám patrí český prezident a jeho ODS. Podľa amerických New York Times je Lisabonská zmluva pre väčšinu írskych voličov čímsi vzdialeným, nedemokratickým, ďalej okliešťujúcim právo malých tvoriť si vlastné zákony a žiť podľa nich, či rozhodovať o vlastnej budúcnosti. Tá definícia sa mi páči, iba ju skúsím vyjadriť jednoduchšie: Nepáči sa mi nápad s Európskym prezidentom, nemyslím si, že je EU zrelá na spoločnú zahraničnú politiku, skôr by potrebovala definovať oblasti spoločných zahranično-politických záujmov a mala by dôsledne sledovať svoj dávno ustanovený a postupne opúšťaný princíp subsidiarity, teda zásadu o problémových otázkach rozhodovať čo najbližšie k ľuďom, ktorých sa skutočne týkajú. A členovia Európskeho parlamentu by mali byť zjavne zodpovední voličom a stranám vo svojich členských krajinách.

Nie som a nikdy som nebol euroskeptik, len sa obávam, že sa bruselská byrokracia čoraz viac odpútava od voličov členských krajín a stáva sa teda voči demokratickej Európe čoraz viac skeptickou.

Egon T. Lánský

fejton

Debatovala som raz pri kavičke s dvoma priateľkami o mužskom správaní k ženám v cestnej premávke. Obidve sa zhodovali v tom, že čím je premávka rušnejšia, tým menej sa na cestách vyskytuje mužov, ktorí by boli galantní k ženám. Vraj aj z dobre vychovaných mužov, ktorí inak bežne podržia dvere, alebo pomôžu do

Galantnosť nevymrela

kabáta, sa stávajú na ceste grobiani, ktorí aj na ženu vedľa zúfalo trúbiť, a už vôbec im ani na um nezide pomôcť, keď sa žena dostane s autom do problémov.

„Mám aj lepšie skúsenosti,“ oponovala som priateľkám. Chceli vedieť, aké, nuž som im porozprávala príhodu z čias, keď som jazdila na 1203-ke. „To auto bolo nevyspytateľné. Vždy z ničoho nič zastalo, a rozbehnúť ho bolo umenie. Raz zastalo neďaleko autobusovej zastávky – a viac ani hnúť. O pár metrov sa však cesta zvažovala, tam by už mohlo naskočiť. Vystúpila som a začala som ho tlačiť. Muži na zastávke sa pozorovali. Vidia ma, pomyslela som si. Je pod

moju dôstojnosť ich o tú pomoc žiadať. Sám mi však na pomoc nešiel nikto.“

„No vidíš!“ zvolali víťazoslávne moje priateľky. „Počkajte, ešte som neskončila! Tlačila som auto ďalej sama, centimeter po centimetri. Pod nohy sa mi zamotala akási handra. Prudko som ju odkopla – vybila som si na nej hnev na všetkých nevychovancov – a vtedy na moje prekvapenie ku mne priskočilo niekoľko pánov a začali mi pomáhať. Ja som už tlačiť nemusela, mohla som si už sadnúť za volant, zaradiť dvojku a nakopnúť motor.“

„Zažila si asi zázrak,“ povedala jedna priateľka.

„Aj zázraky sa stávajú,“ vravím jej.

„A čo to bola za handra, čo si odkopla?“ chcela vedieť druhá.

„Na to som prišla až za volantom, keď som zistila, že šoférujem len v pančuškových nohavičkách. Bola to moja sukňa, ktorá zo mňa spadla pri tom zúfalom tlačení. Keď auto naskočilo, už som ju videla iba, ako leží na ceste a vzdáva sa mi v spätnom zrkadlíku uprostred galantne mávajúcich pánov...“

„Ach,“ vzdychli si obe moje priateľky naraz a zasnivali sa. Zrejme mi uverili, že mužská galantnosť v cestnej premávke predsa len ešte nevymrela.

Olga Feldeková

Laco Bočkor, ktorý je pre ťažký úraz pripútaný na invalidný vozík, zdolal na špeciálne upravenom bicykli najvyšší vrch Afriky a chystá sa na Fudži. Hoci ho nepriazeň osudu obrala o možnosť chodiť, na lyžiach či bicykli stvára kúsky, o ktorých sa mnohým ľudom ani nesníva. Potom ako vlani pokoril najvyšší vrch Afriky, sa chystá prejsť na bicykli Slovensko a možno zavíta aj do ďalekého Japonska.

Šport a hory mu boli vždy veľmi blízke. Akoby aj nie, veď vyrastal pod Nízkymi Tatrami a na kopce to mal z rodného Lopeja na skok. „Naplno som sa k športu pripútal po ťažkom pracovnom úraze, keď som ostal odkázaný na invalidný vozík,“ rozhovorí sa Laco Bočkor. „Keďže som nevyzdravel tak, ako by som si predstavoval, a zostali mi trvalé následky, musel som sa zmieriť s vozíkom, no cítil som, že treba niečo robiť, nejako sa rozhybať, a tak som sa vrátil k športom, ktoré som mal rád aj predtým.“ Najprv začal lyžovať na monolyži a postupne sa dostával aj k bicyklovaniu. „Spočiatku som jazdil len na cestnom bicykli, takzvanom handbikeu, po rovine, prípadne po dolinách, ale chcel som sa dostať vyššie a do takého terénu už obyčajný bicykel nemohol ísť.“ S kamarátom preto navrhli a Lacovi na mieru vyrobili horský bicykel. Je to v podstate špeciálne upravený vozík, na ktorom človek kľučí a hruďou je opretý o opierku, ktorá slúži súčasne na manévrovanie. „Trochu sme ho odkukali z amerických stránok, pretože v Spojených štátoch už vozíčkári na horských bicykloch bežne aj pretekajú,“ usmieva sa Laco.

Smer: Afrika, cieľ: Kilimandžáro

Nasledovali mesiace skúšania a dolaďovania bicykla, Laco Bočkor na ňom preliezol slovenské hory vrátane Nízkych a Vysokých Tatier či Slovenského rudohoria a testoval jeho aj svoje možnosti v náročnom teréne. „V prvom rade si bolo treba zvyknúť na tento špecifický pohyb, ale postupom času sme bicykel dotiahli k mojej úplnej spokojnosti,“ pochvaľuje si. Medzičasom sa mu otvorila nová meta – najvyšší vrch Afriky. Na lyžovačke totiž stretol kamaráta, ktorý mu spomínal, že sa chystá s partiou na Kilimandžáro. „Povedal som mu, že by som tam tiež rád išiel, pretože som vedel, že sa naň už nejakí vozíčkári pokúšali dostať, mnohí však neúspešne. Trochu neveriacky sa ma pýtal, ako by som tam chcel ísť. A ja mu na to, že na horskom bicykli,“ smeje sa. Slovo dalo slovo a dva roky po tomto rozhovore stál Laco Bočkor len 600 metrov pod vrcholom najvyššieho afrického vrchu.

Okrem fyzickej prípravy veľa času zabralo aj zháňanie financií a podrobné študovanie terénu. Laco nechcel nechať nič na náhodu, lebo ako hovorí, nerád by sa vracal z polcesty. „Technicky som našťastie s bicyklom problémy nemal, všetko fungovalo ako hodinky.“ Starosti mu však narobili miestami náročné prírodné prekážky: „Je to strmý kopec, pod vrcholom ma navyše zastavila pohyblivá suť, na ktorej som sa šmykal. Domorodí sprievodcovia sa ma snažili na lanách vytiahnuť hore, ale príliš sa im nedarilo. Okrem toho sa mi kolesá zabárali do odrážok na vodu.“ No aj tak sa sám vlastnými silami dostal do výšky obdivuhodných 5 200 metrov. Okrem skvelé-

Neúnnavný športovec na vozíčku

NA ŠTARTE PRETEKOV OKOLO VYSOKÝCH TATIER. ZĽAVA LACO BOČKOR, PETER HRABICA, OLDO NĚMEC, RADEK KRUPA

ho zážitku si pochvaloval práve miestnych obyvateľov. „Pri vstupe do rezervácie musíte zaplatiť poplatok a dostanete sprievodcov, prípadne nosičov, ktorí s vami cestu absolvujú. Okrem toho, že poznajú terén, príkladne udržiavajú chodníky a celkovú čistotu na kopci,“ tvrdí Laco.

Letná výzva

Hoci si výstupom na Kilimandžáro podľa vlastných slov splnil jeden sen, hneď aj plánuje ďalšie. Program má naozaj nabitý. Okrem iného je totiž predsedom športového klubu Ďumbier Lopej, ktorý okrem zdravých športovcov združuje aj zdravotne postihnutých lyžiarov, cyklistov či atlétov. Sám aktívne súťaží, najbližšie ho čakajú preteky vo Švajčiarsku či v Česku a v lete bude účastníkom na zaujímavých akcií. Na trati naprieč Slovenskom si sily zmerajú hendikepovaní športovci a známe osobnosti. „Začínať budeme v Poprade a cieľ trate bude v Senci,“ prezrádza Laco. „Odtiaľ odštartujú dve štvorčlenné družstvá, jedno severnou a druhé južnou trasou. Každý deň budú mať určený približne osemdesiatkilometrový úsek, ktorý musia prejsť. Spoločne sa stretnú opäť v Senci.“

Ako ďalej dodáva, hlavným cieľom je ukázať, že hendikepovaní ľudia môžu byť rovnocennými súpermi zdravých športovcov. Zároveň by tento projekt mal byť symbolickým spustením prípravy hendikepovaných lyžiarov na zimnú para-

lympiádu v kanadskom Vancouvri v roku 2010 a prostriedky získané od partnerov budú použité na rozvoj tohto športu. Okrem Laca Bočkora sa budú s náročnou cestou borieť paraolympijskí reprezentanti v zjazdovom lyžovaní Martin Krivoš a Peter Šútor a freerider Marián Ligda.

A kto bude hájiť farby zdravých? „Na bicykel sa posadí úspešný slovenský motocyklový pretekár Jaroslav Katriňák, ďalej športový moderátor televízie Markíza Peter Čambor, herec Přemek Boublík známy ako Filip Páleník z Ordinácie v ružovej záhrade a herec Ivan Vojtek,“ prezradil nám Miroslav Buřňovský z klubu Ďumbier Lopej, ktorý akciu organizačne zastrešuje. Mimochodom „Tuli“ je vraj vášnivý cyklista, ktorý má v nohách niekoľkotisíc kilometrov. Náročnej konkurencie sa však Laco Bočkor nebojí a na leto sa veľmi teší. Okrem iného aj preto, lebo popri spomínanom júlovom výlete po Slovensku by chcel na svojom špeciálnom horskom bicykli spolu s priateľmi zdoláť Kráľovu hoľu a Chopok. A aké má ďalšie plány a sny? „Nuž je ich viac, jedným je najvyššia sopka a súčasne vrch Japonska, Fudži. Dovtedy však treba ešte veľa trénovať, študovať a zháňať,“ vracia sa do reality Laco. No jeho snád najväčším pránim je dostať k športu čo najviac mladých ľudí, ktorých úraz či choroba pripútala na vozík či inak hendikepovala. „Chceli by sme im ukázať, že sú aj iné, lepšie a zábavnejšie možnosti, ako sedieť za oknom a ťažkať si na osud.“

Alžbeta Pňačeková

**Luciu Siposovú
spoznalo Slovensko ako
mladučkú moderátorku
hudobnej relácie
Sedmička na STV.
Po viac než troch rokoch
strávených v New Yorku
sa vrátila vo veľkom
štýle. Stihla nakrútiť
dva filmy, vydala knižku
a dokonca pripravuje
vlastný filmový scenár.**

ANDREA POLÁKOVÁ

Temperamentná Lucia rozhodne mala po kom podediť talent. Jej otec bol huslista a dedko cimbalista, no herecké gény pochádzajú zrejme zo strany jej mamy, ktorej matka bola svojho času ochotníčkou divadelníčkou v Topoľčanoch a dodnes spieva v spevokole. „Ako dieťa som bola najprv zakríknutá. No v piatej triede sa niečo zlomilo a začal sa prejavovať temperament,“ spomína na detstvo tmavovláška, ktorá mala úplne iné plány než sa stať herečkou. „Vždy som skôr mala pocit, že chcem byť speváčkou. Chcela som byť ako Madonna,“ smeje sa. Toto rozhodnutie nakoniec pozmenilo jej štúdium. „Na konzervatóriu sa vyučoval len operný spev. A ja som chcela robiť šou, ale tá sa nikde neučí,“ vysvetľuje Lucia, ktorá sa napokon rozhodla pre hudobno-dramatický odbor. „Bol to klavír, spev, herectvo, aj tanec. Z každého trošku. Čo korešponduje s mojou povahou. Dodnes som sa nezamerala na nič konkrétne, ale robím čo príde,“ hovorí. „Vo všetkom mám stále pocit, že začínam a že sa rýchlo musím niečo naučiť, aby som nezostala na ulici,“ smeje sa Lucia, ktorá sa po strednej škole vrhla na štúdium španielčiny na Univerzite Komenského. Mladučká Lucia mala v Bratislave školu, rodinu, zázemie, priateľa a dokonca aj prácu snov. Moderovala hudobnú reláciu Sedmička na STV, kde mala úplne voľnú ruku. Napriek tomu po roku štúdium prerušila a odcestovala do Spojených štátov amerických. „Mala som pocit, že som toho ešte málo zažila, že chcem nejaké dobrodružstvo,“ vysvetľuje. Za „veľkou mládkou“ sa jej zapáčilo a ostala tam dlhšie, než bolo možné prerušiť školu. „Ja som vždy preferovala školu života. Sedieť na stoličke a učiť sa, to ma nebavilo, hoci mi to nešlo ťažko,“ tvrdí.

VO FILME „HLÍDAČ ČÍSLO 47“ S KARLOM RODENOM

*Chcela
som byť ako
Madona*

Už mesiac po príchode do USA jej Slovenská televízia ponúkla participáciu na ďalších projektoch. Luciu však život v New Yorku lákal viac. „Vtedy som sa rozhodla, či chcem byť bohatá mladá moderátorka, alebo chudobná čašníčka. A rozhodla som sa pre chudobnú čašníčku v New Yorku,“ hovorí Lucia. „Neľutujem ani deň,“ dodáva. V New Yorku vypomáhala v hoteli za nocľah, popritom robila čašníčku, modelku na vlasy, navštevovala kurzy, chodila na konkurzy, občas nakrúcala. „Dost som sa učila, veľmi mi to pomohlo, keď som potom nakrúcala s Filipom Renčom,“ prezrádza herečka. „Začala som sa dobre cítiť pred kamerou, prestala som sa báť,“ dodala. Práve v čase, keď jej končili ročné víza, sa Lucia v New Yorku zamilovala. „Zdalo sa mi nemožné vybaviť si víza. Mala som len dva týždne a vedela som, že musím vyriešiť svoju životnú situáciu. A za tie dva týždne som zohnala právnicka, papiera, sponzora. To, čo som rok nedokázala vyriešiť, zrazu bolo za dva týždne hotové,“ spomína. Mladá Slovenka krátko na to dokázala v priebehu troch týždňov získať aj umelecké víza. „To je sen väčšiny umelcov,“ prezrádza. Umelecké víza sú veľmi drahé, stoja až štyritisíc dolárov, no Lucii sa podarilo požičať si peniaze a vzápätí, po udelení viz, ich aj vrátiť. „Akoby zázrakom som dostala päť modelingových džobov a o dva mesiace som všetky peniaze vrátila,“ spomína s úsmevom.

Rodičia neboli nadšení jej rozhodnutím zanechať rozbehnutú kariéru, školu na Slovensku a odísť robiť čašníčku do Ameriky. „Keď sú rodičia zdraví a všetko je ako má byť, tak jediné, čo ešte potrebujú je, aby mali úplne pokoj, že deti sú na poriadku. Ale ich dcéra príliš na poriadku nie je, ani tak skoro nebude, ak vôbec niekedy bude,“ smeje sa Lucia a dodáva: „Oni by boli najradšej, keby som ako moja sestra Adéla za päť rokov zarobila na byt a bola za vodou. Ale to nebol môj cieľ.“ Napokon boli jej návratom sami zaskočení. „Keď ma prišli navštíviť do Ameriky, veľmi sa im tam páčilo, a teraz, keď som prišla naspäť, ocko sa čudoval, že sa tam už viac nevrátim,“ hovorí pobaven herečka, pre ktorú bola impulzom na návrat ponuka českého režiséra Filipa Renča na úlohu vo filme „Na vlastné nebezpečenstvo“.

Na New Yorku milovala najmä energiu. „Ja tam mám pocit obrovskej sily. Mám pocit, že dokážem všetko. Ľudia hovoria, že New York berie veľa energie. Je pravda, ale aj veľa dáva,“ tvrdí herečka, ktorá si momentálne opäť zvyká na pokojnú Bratislavu. „Chýba mi aj určitý „netlak“ spoločnosti. Je super, že sa tam človek nemusí nikomu spovedať, to veľmi oslobodzuje, ale tu mám pocit väčšej zodpovednosti. Tu sa od človeka očakáva viac,“ pokraču-

Trcim niekde uprostred. Vo veľmi širokom rozkroame. Jedna noha na slovenskej stolice a druhá na americkej, čo sice hrkocce ako kostra, ale este stale ma drži. A rozkrok otrcam Atlantickému oceánu, ktorý ma tam bezradne hľadá. A nevie, ako ma uspokojiť. Som bezradná. A strasne unavená. Už spím.

Citát z knihy Hello. My name is Anna Pagáčová

je. „Ale to je samozrejme klamlivé a veľa ľudí to dovedie do pekla,“ dodáva vzápätí.

Vďaka posledným trom mesiacom v New Yorku vznikla aj jej knižka „Hello. My name is Anča Pagáčová“. „Vzniklo to vlastne samo. Vedela som, že v lete 2007 budeme dokončovať „Na vlastné nebezpečenstvo“ v Bosne, takže nemalo zmysel ísť do konkurzov, lebo ma čakal veľký projekt,“ vysvetľuje. Počas posledných mesiacov v New Yorku si chcela zarobiť najmä na výlet do južnej Ameriky, kde plánovala písať filmový scenár. „Ale paradoxne, keď som bola v New Yorku, práve v období, ktoré bolo najťažšie, keď som nemala kde bývať, tak som bola najkreatívnejšia a zrazu som dostala strašnú chuť písať. Každý večer som si sadla a zhodnotila nejakú príhodu alebo niečo, čo sa udialo,“ popisuje Lucia. Príbehy neskôr poslala kamarátovi a kamarátke na Slovensko, ktorí boli nimi nadšení. Napokon sa nahromadilo dosť materiálu na knižku, ktorú Lucia počas svojho pobytu v južnej Amerike doťahovala namiesto plánovaného scenára. Výsledkom je novela pozostávajúca z päťdesiatich šiestich kapitol. Je to príbeh Anče Pagáčovej za posledné tri mesiace jej pobytu v New Yorku, predtým, než sa rozhodne vrátiť domov. „Je to písané s pocitom, že to mesto je už zažitá. Nie je to cestopis, kde človek píše o typických prvých zážitkoch,“ hovorí Lucia. „Je to o odvahe, experimente, o sexe, tolerancii, o rôznych osôbkach s rôznym pohľadom na život,“ pokračuje autorka, ktorej cieľom bolo vyvolať emóciu. „Treba ísť na kožu, treba poskakovať na tenkej hrane, inak to nemá význam,“ hovorí rozhodne. „Človek musí byť otvorený, úprimný a hlavne pravdivý.“

Svoju budúcu editorku spoznala po návrate do New Yorku a dizajnérku knižky na Slovensku na hodinách argentínskeho tanga, ktoré sa začala učiť v Buenos Aires. Prácu na knihe prerušilo pokračovanie nakrúcania s Filipom Renčom. „A tam som za mesiac napísala scenár, čo som ani neplánovala,“ usmieva sa Lucia. „Úplne iný. Zrazu som mala knižku aj scenár. Všetko vzniklo samé od seba,“ pochvaľuje si. A ďalšie úspechy nenechali na seba dlho čakať. Vyhrala konkurz do ďalšieho Renčovho filmu „Hľadáč číslo 47“, kde hrá s Karlom Rodenom, ktorý bude mať premiéru v novembri, a prvé, aprílové vyda-

nie jej knižky sa v priebehu dvoch mesiacov vypredalo. Dnes už je v predaji druhá várka. „Na Slovensku je to momentálne top ten v predaji. Ani tomu nemôžem veriť. Prvýkrát mám pocit, že som urobila niečo dôležité. Mám reakcie od dvadsaťročných, aj od sedemdesiatročných,“ hovorí Lucia. Medzičasom už pracuje na svojom scenári s mladým režisérom Jurajom Krásnohorským, ktorý žije v Paríži. „Chceme, aby to bolo zábavné, nemá to odozdváhať žiadne veľké myšlienky. Chceli by sme to poňať v tarantinovskom duchu,“ prezrádza. Sama netuší, či si vo filme zahrá. „Ja by som aj chcela, len som si pri písaní neuvedomila, že som si rolu pre seba zabudla napísať,“ hovorí so smiechom. „Tak som si tam nakoniec pripísala takú minútovú, akú mával Alfred Hitchcock,“ dopĺňa a vraví, že sa na žiadnu zo ženských postáv z bratislavského príbehu s názvom „Tigre tu nie sú šťastné“ nehodí. „Ale vyberie si samozrejme režisér,“ dodáva nádejná scenáristka a dúfa, že sa im na projekt podarí zohnať peniaze a všetko dotiahnuť. Medzi tým však stíha hrať aj v divadle Astorka, kde má menšiu rolu v predstavení „Mesiac na dedine“ podľa hry Ivana Sergejeviča Turgenjeva. Menšiu postavu má aj v slovenskom seriáli „Panelák“. „Ja nie som veľký seriálový fanúšik a nechcela by som, aby to bola moja hlavná náplň práce. Aj keď, čo sa týka finančných istôt, je to skvelé,“ priznáva Lucia, ktorej sa však na hraní v seriáli páči, že je v kontakte s televíznymi divákmi a ďalšími hercami. Lucii sa skvele darí, no má ešte ďalšie plány. „Rada by som zabrala väčšiu časť Zeme než len Česko a Slovensko. To by ma možno uspokojilo, ako človeka, ktorého nikdy nič neuspokojí. Chcela by som pracovať ako európsky herec,“ prezrádza Lucia, ktorá preto študuje cudzie jazyky a neustále na sebe pracuje.

S VYCHÁDZAJÚCOU HVEZDOU SLOVENSKEJ HUMORISTICKEJ LITERATÚRY LUBOM „MALKÁČOM“ DOBROVODOM

Je to neuveriteľné, ale 18. apríla uplynulo už dvadsaťpäť rokov, čo bol založený Kruh priateľov Českej kultúry (KPČK) v Bratislave. Inšpirácia k nemu vyšla z existujúceho Klubu slovenskej kultúry v Prahe. Nie že by bolo málo českej kultúry na Slovensku v čase jeho vzniku, ale inštitucionalizovaním bolo možné dostať na Slovensko iné typy programov, ako boli napríklad výmenné zájazdy divadelníkov, hostovanie koncertných umelcov, príprava výstav či návšteva niektorého z českých spisovateľov. KPČK vznikol na základe výmeny otvorených listov predstaviteľov kultúrnych pracovníkov, ale aj niektorých pracovníkov technického zamerania a robotníkov s ministrom kultúry Miroslavom Váľkom. Tým, že sa dostalo oficiálneho zaštitenia kruhu ministrom kultúry, bolo postarané aj o jeho finančné zabezpečenie a KPČK v danom čase robil skutočne veľkorysé programy rôzneho druhu.

Štvrtstoročnica

Šikovnou dramaturgiou Romana Hrapka a Agnesa Snopka sa podarilo dostať do Bratislavy koncom osemdesiatych rokov český underground, lebo bratislavskí ministerskí úradníci buď nevedeli, o čo ide, alebo im to bolo jedno. To, čo nebolo možné predstaviť v Prahe, takto bolo možné v Bratislave a veľmi sa do toho nevťahalo. Kruh priateľov českej kultúry pod vedením skúseného profesora Miloša Tomčíka, ktorý svojou noblesou vedel predísť vhodnými intervenciami na patričných miestach rôznym neprijemnostiam, zohral koncom osemdesiatych rokov významnú úlohu pri predstavovaní českej kultúry na Slovensku. Vtedy nešlo len o Bratislavu, takmer päť rokov bola pobočka KPČK i v Žiline a programy sa konali aj v iných slovenských mestách. Po zmene režimu sa situácia kvalitatívne zmenila. Agnesa Snopko sa stal ministrom kultúry, prišli iní ľudia do vedenia kruhu, ktorí sledovali svoje osobné ciele a nepostarali sa o transformáciu kruhu, ktorý sa po rozdelení štátu ocitol vo veľmi komplikovanej situácii.

V nacionálnom ošiali po vytvorení samostatného Slovenska sa medzi politickou elitou nenašiel jediný poslanec či minister, ktorý by cítil potrebu, alebo si aspoň uvedomil, že treba podporiť spolok, ktorý si predsavzal starať sa o dobré vzájomné susedské vzťahy a pestovať česko-slovenskú vzájomnosť, alebo ako sa tomu predtým hovorilo česko-slovenský kultúrny kontext. Ale zrejme to bolo pre kruh dobré, že našiel silu sám v sebe. Podarilo sa to zásluhou čestného predsedu Miloša Tomčíka, v obidvoch častiach niekdajšieho Československa rešpektovaného literárneho historika, a predsedu KPČK, divadelníka Jaroslava Rozsivála, ktorý si vzťah ku českej kultúre a najmä k Čapkovcom priniesol z rodnej Oravy. Tam ako riaditeľ školy pôsobil jeho otec, ktorý sa s Čapkovcami stretával počas ich pobytov na Orave. Samozrejme bez obetavej členskej základne by to tiež nebolo možné.

Kruh našiel svoju tvár a v priebehu rokov stal sa uznávaným občianskym združením. O histórii kruhu a o jeho činnosti sa môžeme dočítať už v troch zborníkoch, ktoré vyšli postupne k výročiam. Prvý „Kruh porozumenia“ zaznamenáva obdobie 1983-1993, druhý má len lakonický názov „1983-2003 Kruh priateľov Českej kultúry“ a tretí má číslu „25“ s názvom „Kruh priateľov Českej kultúry Bratislava 1983-2008“. Okrem pozdravných prívetov obsahuje aj krátke predstavenie dnešnej činnosti. Od roku 1993 je kruh občianskym združením

a od roku 1995 úzko spolupracoval s novozaloženým Českým centrom v Bratislave. Spoločne s Českým spolkom na Slovensku a Klubom občanov Českej republiky na Slovensku organizovali v priestoroch Českého centra na veľvyslanectve v Bratislave na Hviezdoslavovom námestí spoločné aktivity. Po presťahovaní Českého centra do Košíc v roku 2006 vyvíjal svoje aktivity najprv v priestoroch A4 Nultý priestor na Námestí SNP a dnes našiel svoj domov v Csemadoku na námestí 1. mája. Hlavným poslaním Kruhu priateľov Českej kultúry v Bratislave je udržiavať a oživovať česko-slovenskú vzájomnosť v oblasti kultúry a umenia. Pod vedením významného pracovníka z oblasti filmu, Štefana Vraštiaka, sa to kruhu darí. Vo vydanej publikácii je kronika aktivít za roky 2003-2008, doplnená aj fotodokumentáciou.

Dnes má KPČK v Bratislave asi 130 členov a jeho činnosť je podporovaná ministerstvom zahraničných vecí Českej republiky v rámci programu „Živé kontakty medzi českou a slovenskou kultúrou a umením“. Najvýznamnejšou aktivitou KPČK je udeľovanie Ceny Karla Čapka v Trenčianskych Tepliciach, kde MUDr. Antonín Čapek, otec Josefa a Karla, pôsobil najprv len počas sezón a neskôr celoročne ako kúpeľný lekár, a kam ho chodili jeho synovia a dcéra s rodinou navštevovať. Karel Čapek tu napísal počas svojho pobytu niektoré zo svojich významných diel. Čestný člen KPČK Ivo Veliký minulý rok vydal štúdiu „Mapovanie pobytov Josefa a Karla Čapkovcov na Slovensku v rokoch 1915-1938 a mapovanie symbolického návratu bratov Čapkovcov na Slovensko 1945-2007“. Cenu Karla Čapka udeľuje KPČK spolu s mestom Trenčianske Teplice a Slovenskými kúpeľmi Trenčianske Teplice. Jej prvý nositeľom bol jej spoluzakladateľ, český herec Vlastimil Fišar. Tento rok bola Cena Karla Čapka udelená PhDr. Bohumírovi Bachratému, historikovi umenia z Bratislavy, a JUDr. Milanovi Kyškovi zo Spoločnosti bratří Čapků. Posledné roky sa udeľuje vždy dvom osobnostiam z Českej republiky a Slovenska za propagáciu a šírenie diela bratov Čapkovcov a šírenie a podporu česko-slovenskej vzájomnosti.

Doteraz cenu získalo 32 významných českých a slovenských osobností kultúrneho života, okrem iného Ladislav Vychodil, Jozef Kroner, Josef Protiiva, Radovan Lukavský, Eva Rysová, Ivan Klíma, Vladimír Rusko, Kristína Váňová. V roku 2008 si KPČK pripomenul významné „osmičkové roky“ našej histórie, 80. výročie narodenia režiséra a kameramana Andreja Kristína, nedožitie 90. výročie narodenia režiséra Jána Kadára a 85. výročie premiéry filmu Jánošík z roku 1921. Pripravuje sa prehliadka víťazných filmov z Envirofilmu Banská Bystrica, prednáška „Franz Kafka a Slovensko“, projekcia filmu „Občan Havel“, profil režiséra a kameramana Emila Formaya. Významné sú aj podujatia pripravované na prvý polrok 2009, keď sa Česká republika stane predsedajúcou krajinou Európskej únie.

Pri slávnostnom stretnutí k výročiu, kde medzi hosťami bola aj herečka Božidara Turzonovová, odovzdali Cenu krištáľová ruža hercovi Mariánovi Geišbergovi, ktorému bola udelená na 46. ročníku Poděbradských dní poézie, kde sa stretávajú českí a slovenskí deklamátori. Zároveň boli udelené aj „Ďakovné listy“ pri príležitosti 25. výročia založenia KPČK Bratislava „za prehlbovanie a praktické uplatňovanie slovensko-českej vzájomnosti aktívnym členom a spolupracovníkom“. Tejto čti sa dostalo aj autorovi tohto článku.

Veľkej obľube sa medzi členskou základňou tešia zájazdy do Prahy nazvané „Cesty za poznáním“. Kruh priateľov Českej kultúry v Bratislave patrí medzi naše partnerské organizácie a do ďalších rokov činnosti mu želáme veľa úspechov.

Vojtech Čelko

NOVÝ VEĽVYSLANEC V MAĎARSKU

Novým slovenským veľvyslancom v Maďarsku by sa mal stať niekdajší šéf Strany demokratickej ľavice Peter Weiss. Média nedávno informovali, že veľvyslanectvo v Moskve by mal zasa viesť tiež bývalý šéf SDL Jozef Migaš.

Weiss doteraz v diplomacii nepôsobil, pred rokom 1989 pracoval v Ústave marxizmu a lenizmu, neskôr patril k čelným predstaviteľom SDL. Podobne ako Fico aj Weiss z SDL odišiel a založil vlastnú stranu. Sociálnodemokratická alternatíva však vo voľbách v roku 2002 prepadla a rovnako ako SDL sa neskôr zlúčila so Smerom.

Vzťahy medzi Slovenskom a Maďarskom sú komplikované už dlhší čas. Maďarskí politici kritizovali napríklad účasť Slovenskej národnej strany vo Ficovej vláde. Líder SNS Ján Slota je známy svojimi protimaďarskými výrokmi.

(čt)

MARIÁN LABUDA V BRNIANSKEJ PREMIÉROVEJ EUFÓRII

Dramatik Pavel Kohout sa ako autor vo svojom tvorivom úsilí prekonáva. Skúsenosti, ktoré nazhromaždil vo svojich takmer päťdesiatich dielach, uvedených na domáciach i zahraničných scénach, sa môžu aj v neskoršom scénickom období uplatniť v niektorých pikantných textoch jeho hier v pokročilom veku. (P. Kohout sa 20. júla dožije osemdesiatich rokov.) Akoby chcel publiku pripomenúť, že ešte nestratil invenciu brať život z reálnych aspektov dneška a naplňať divákov dobovými problémami a humorom.

Kohoutova nová hra do istej miery zavŕžila sezónu moravského Národného divadla v úsilí získať pôvodný text českého autora, ktorý by hovoril k dnešku. Hostujúci režisér Jiří Pokorný nemal žiadne problémy s obsadením úloh v mladom kolektíve hercov, ktorí rozvíjajú svoj talent a dramatický charakter okolo hlavnej postavy starnúceho otca rodiny, ktorého erotické city zahoria k mladému pôvabnému dievčaťu, s ktorou sa chce oženiť. Na otcovo milostné vzplanutie reaguje však podráždene štvorica jeho priamych potomkov a dedičov, ktorí sú tiež nešťastní v milostnom živote. Preto maria pekný, ale nekonvenčne upätý vzťah k ľubežnej kráske, s ktorou sa chce Eros dokonca neuvážene oženiť. Predpokladanú rodinnú hádku sprevádzajú materiálne túžby po dedičstve, ktoré sú typické pre dnešnú morálku a príbuzenské vzťahy. Dej totiž zachytáva ovzdušie deväťdesiatych rokov na prelome storočia, ako ho prežívajú naše generácie. V tom je Kohoutova hra veľmi aktuálna.

Pre Mariána Labudu, ktorého umelecká sféra a žánrovo odlišná charakteristika sa pohybuje v iných sférach, je úloha Erosa novou a celkom

nezvyklou hereckou skúsenosťou. „Takúto úlohu som doteraz nikdy nedostal. V mojom umeleckom súkromí sa mimovoľne dostáva do istého súladu s mojím reálnym tušením a citom. Cez milostné zábavky nahliadam do istého tajomného ovzdušia našich častých dejov zo skutočného života, ktorý mám herecky stvárať. Osobne ma na úlohe lákali predovšetkým dva

aspekty – sociálna a existenciálna. Kohoutova hra ponúka túto príležitosť. Podľa môjho názoru pripomína v modernej verzii klasickú podobu Čechovových a Ibsenových drám.“

Svetové prvenstvo Kohoutovej novej hry Eros umožnilo pred širokým publikom z Moravy a mnohými výnimočnými osobnosťami, ktoré sa na brnianskej premiére zúčastnili, zažiť umeleckú premenu významného slovenského herca, ktorý momentálne študuje Havlovu hru „Odchádzení“.

Jiří Vítala

VLÁDA CHCE SPÄŤ SLOVÁKOV ZO ZAHRAŇIČIA

Slováci stále cestujú za prácou do zahraničia. Najviac ich odišlo do susednej Českej republiky, ku koncu roku 2007 ich bolo takmer 110 tisíc. Po Česku nasleduje Veľká Británia a Írsko. Vláda Roberta Fica ich chce prilákať späť do vlasti. Podľa nej v období ekonomického rastu slovenská ekonomika pociťuje v niektorých odvetviach hospodárstva nedostatok pracovníkov.

Ministerstvo práce preto navrhuje v dokumente Koncepcia štátnej politiky starostlivosti o Slovákov žijúcich v zahraničí do roku 2015 vybudovať mobilné infocentrá vo zvolených krajinách, ako aj organizovať burzy práce. Infocentrá by mali informovať o našom pracovnom trhu a motivovať Slovákov, aby sa vrátili do vlasti. Medzi potenciálnych záujemcov o prácu na Slovensku by mali patriť okrem slovenských migrantov aj občania jednotlivých krajín, ktorí by u nás chceli pracovať. Vláda by mala poskytnúť možnosti „presídlenia späť do SR po individuálnom začlenení sa do sociálno-ekonomických vzťahov v rámci Slovenska“. Výrazný podiel

na spolupráci sa očakáva od spolkov Slovákov žijúcich v zahraničí. Naplneniu tohto zámeru by mali pomôcť pravidelné burzy práce, ponúkajúce pracovné príležitosti v krajinách, v ktorých žije najviac Slovákov.

Dôvodom pre tieto návrhy je podľa Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny aj pracovná migrácia občanov Slovenska do zahraničia.

„Ústredie deklaruje citeľný nedostatok pracovných síl v niektorých odvetviach hospodárstva (automobilový, strojárstvo) a informuje o potrebe zastavenia masívneho odlivu kvalifikovaných pracovníkov zo SR do zahraničia,“ píše sa v materiáli.

Najviac Slovákov vycestovalo za prácou do Českej republiky. Ku koncu roku 2007 ich bolo takmer 110

tisíc. Druhou krajinou v poradí, kam mali naši občania namierené za prácou, bola Veľká Británia. Tam ich malo byť k 31. decembru 2007 takmer 79 tisíc. Nasleduje Írsko, kde počet slovenských pracujúcich migrantov dosiahol takmer 33 tisíc. V Írsku tvorili Slováci ku koncu minulého roka 6,5 percenta pracovnej sily krajiny z nových členských štátov Európskej únie.

Predkladaná koncepcia sa okrem iného venuje aj pomoci Slovákom žijúcim v zahraničí, ktorí môžu študovať na slovenských vysokých školách v slovenskom jazyku. Ministerstvo školstva SR by malo študentov finančne podporovať štipendiami. Záujem o takéto vysokoškolské vzdelávanie je hlavne medzi uchádzačmi zo Srbska, Rumunska a Ukrajiny, kde záujem o štipendium značne prevyšuje možnosti schváleného rozpočtu.

„Priemerný záujem prejavujú Slováci žijúci v Chorvátsku, Maďarsku, Poľsku a Slovinsku. Z ostatných európskych krajín, ako je Fínsko, Francúzsko, Nemecko, Nórsko a Švajčiarsko sa dlhodobejšie nehlásia žiadni uchádzači, preto je potrebné prehodnotiť podmienky poskytovania pomoci Slovákom žijúcim v týchto krajinách,“ uvádza sa v Koncepcii štátnej politiky starostlivosti o Slovákov žijúcich v zahraničí do roku 2015.

(si)

INFO

• št. 3. 7. o 17.00
Galéria SI, Jiřská 16, Praha 1
ANNA LIČKOVÁ (1895-1975) A ALENA KOLESÁROVÁ-LIČKOVÁ:
Vzdialené intimitnosti – intímne vzdialenosti
Prierez tvorbou insitnej maliarky Anny Ličkovej a jej vnučky, súčasnej autorky, Aleny Kolesárovej-Ličkovej
Výstava potrvá do 1.8.

Územný celok východného Slovenska vyniká nielen výnimočnosťou prírodných krás a zaujímavostí, ale rovnako početnosťou historických a kultúrnych pamätihodností. Sú roztrúsené takmer po celom jeho teritóriu a pri ich vizuálnej absorpcii poskytujú neopakovateľné zážitky domácim i zahraničným návštevníkom.

Jedným z významných centier solitérov dávnej minulosti je podduklianske mesto Svidník. Leží v severnej časti Nízkych Beskyd, pri križovatke cestných ťahov na sútoku Ladamírky s Ondavou, a svoj názov dostal podľa listnatého stromu svid. Za najstarší doklad o jeho existencii možno považovať záznam z roku 1355. Vyrástol na pôvodnom chotári obci Vyšný a Nižný Svidník, a mestský štatút získal v roku 1964.

História prezrádza, že vďaka neďalekému priesmyku už začiatkom 19. storočia prechádzali tade vojská cárskeho Ruska pod vedením generála Kutuzova počas svojich ťažení do strednej Európy. O sto rokov neskôr bol Svidník cársym vojskom aj obsadený. Do širšieho povedomia verejnosti však vstúpil až Karpatsko-duklianskou operáciou, ktorá sa zapísala do dejín ako najväčšia bitka v homatom teréne na území bývalého Československa. Práve tieto udalosti natrvalo vtisli mestu pečať apokalyptickej symboliky obetí druhej svetovej vojny.

Samotný Svidnícky okres je istým spôsobom raritou. Totiž ako jediný na celom území Slovenska nemá železničné prepojenie s okolím. Ibaže napriek tomuto

Pamiatky, ktoré stoja za návštevu

hendikepu disponuje nevšedným turistickým potenciálom v každej sfére záujmu, a to bez ohľadu na ročné obdobie. Okrem impozantného pamätníka s vojenským cintorinom na Dukle sú to osadené artilérne solitéry pozdĺž legendárnej bojovej cesty. Nesporne najsuggestívnejším z nich je dvojica tankov, situovaná pri odbočke do Údolia smrti, ktorá výstižne demonštruje definitívne víťazstvo nad fašizmom. Rovnako pôsobivý je architek-

tonický komplex priamo vo Svidníku, postavený na počesť 84 tisíc padlých a ranených vojakov. V parku bojovej družby je umiestnený aj skanzen zbraní Karpatsko-duklianskej operácie.

Spomínaný región má ešte aj ďalšiu, celkom diaľtrálnu prioritu, ktorá mu vynesla prívlastok Mekka sakrálnych pamätihodností. Obzvlášť priťažlivé a mimoriadne cenné sú vzácne drevené kostolíky, ktoré zatriktívňujú intravilány priľahlých obcí a patria do súboru národných kultúrnych pamiatok. Z klenotnice ojedinelých zvláštností nemožno vynechať ani skanzen ľudovej architektúry severovýchodného Slovenska, ktorý sa rozprestiera na Kochanovskom brehu.

V centrálnej časti Svidníka rozhodne stojí za povšimnutie najstaršia sakrálna pamiatka, ktorou je neskorobarokový gréckokatolícky Chrám sv. Paraskevy z druhej polovice 18. storočia. Avšak vari najatraktívnejšou je predsa len novostavba pravoslávneho kostolíka sv. Trojice so zelenou strechou a pozlátenými vežičkami, ktorý bol odovzdaný do užívania v roku 1994. Tento novodobý architektonický skvost je citlivo vkomponovaný do bezprostrednej sídelnej zástavby a v dokonalej symbióze s okolím vytvára akúsi orientačnú dominantu pre všetkých, ktorí do sympatického mesta pod Duklou zavítajú.

Tamara Hrabková

Polstoročnica od úmrtia Mikuláša Schneidera Trnavského

Na konci mája uplynulo 50 rokov od smrti slovenského hudobného skladateľa, dirigenta, pedagóga a národného umelca Mikuláša Schneidera Trnavského. Narodil sa 24. mája 1881 v Trnave. Hudobné vzdelanie získal v Budapešti, Viedni a štúdiá ukončil v roku 1905 na Konzervatóriu v Prahe.

Vo svojej dobe bol najpopulárnejším slovenským skladateľom najmä vďaka piesňam, z ktorých mnohé zľudovali („Keby som bol vtáčkom“, „Ružičky červené“...). Začínal úpravami národných piesní pre spev a klavír. V jeho prvej zbierke pôvodných piesní je aj prvá úprava hymnickej piesne „Nad Tatrou sa blýska“. V období, keď Svetozár Hurban Vajanský nádejnému skladateľovi pridal k priezvisku prímenie „Trnavský“, vznikali jeho prvé pôvodné piesne a zborové skladby.

Mikuláš Schneider Trnavský pôsobil najprv ako regenschori Pravoslávnej cirkvi vo Veľkom Bečkereku (teraz Zrenjanin v Srbsku) a v roku 1908 sprevádzal vte-

dy veľmi známeho českého barytonistu Božu Umírova (Bohumír Nepomucký) na koncertnom turné v hudobných metropolách Európy (Berlín, Paríž). Na ňom z pódii v rámci svetového piesňového repertoáru v podaní Umírova zazneli aj Schneiderove skladby uvedené v programoch ako „slovenské piesne“, čo desať rokov pred vznikom Československa bola ojedinelá prezentácia slovenskej kultúry v zahraničí.

Po návrate do rodnej Trnavy prijal miesto regenschoriho pri chráme Sv. Mikuláša. So svojím orchestrom a zborom pravidelne účinkoval v Dóme sv. Mikuláša a stal sa interpretom jeho sakrálnych skladieb. V Trnave písal chrámové diela, upravoval duchovné piesne, rozvíjal svoju piesňovosť v nových zbierkach umelých piesní i úprav ľudových piesní. Písal aj inštrumentálne a orchestrálne diela, príležitostné a inštruktívne skladby.

Na požiadanie Spolku sv. Vojtecha v Trnave zostavil „Jednotný katolícky spevník“, ktorý nemá v rámci strednej Európy obdobu. Obsahuje viac než 500 piesní, z ktorých 226 bolo autorských. Stal sa jednou z najčastejšie vydávaných publikácií v 20. storočí. Dielo vyšlo v roku 1937 a predstavuje pre slovenských katolíkov zjednotenie duchovného spevu vo všetkých chrámoch Slovenska. Počas intenzívnej práce na spevníku vytvoril omšové diela, v ktorých priamo spracúva duchovnú pieseň. Najznámejšia je „Vianočná omša“ a „Slovenská omša Hospodine, vyslyš nás“.

V roku 1933 mu pápež Pius X. udelil ocenenie Rytier rádu sv. Gregora za zásluhy o rozvoj cirkevnej hudby, v roku 1938 získal Štefánikovu krajiniskú cenu, dvakrát Štátnu cenu za umenia (1940, 1948) a v roku 1956 mu udelili za jeho celoživotné dielo titul národný umelec. (an)

Slová spred vyše storočia

Boli sme pred časom na návšteve u nášho priateľa, predsedu senátu Vrchného súdu v Prahe, Rudolfa Tomašoviča, a v knižnici jeho pracovne sme narazili na jednu veľmi zaujímavú knižičku – Slovenskočeský a československý slovník z roku 1896. Zalistovali sme v ňom a veľmi nás zaujal. Isteže vieme, že sa zmenil za sto rokov pravopis tak slovenčiny, ako aj češtiny, ale asi si vôbec neuvedomujeme, akým spôsobom sa zmenil i náš slovník oproti slovníku našich starých a prastarých rodičov. Množstvo slov, ktoré sme v spomínanom slovníku objavili v slovenčine, sme nikdy v živote nepočuli a keby nám ich niekto povedal, absolútne by sme nechápali ich význam. Nepochybne je to rovnako aj v češtine, ale na tú predsa len nie sme až takí odborníci. Pri listovaní malej a už pomerne veľkej knižky sme našli i komické prípady slov, ktoré sme nepoznali nielen v slovenčine, ale ani ich náprotivok v češtine... Aby ste sa aj vy, naši čitatelia, trochu pobavili a možno aj trochu poučili o vývoji slovnej zásoby v našom jazyku, prinášame zopár ukážok výrazov, ktoré nepochybne aj vám mierne zamotajú hlavu.... (nv)

Z úvodu:

Čte-li Čech knihu slovenskou, naskytne se mu tu a tam slovo neznámé, také Slovákovi při čtení knihy české. I sestavili jsme proto slovník, který obsahuje takováto rozdílná slova, tedy slovník rozdílných slov čili diferencionální.

Čechovi je potřeben slovník slovenskočeský, ale kdyby chtěl slovensky psát, potom československý, tak právě Slovákovi hodí se oba díly slovníku. Proto jsme je spojili v jednu knižku, bez toho i tak malou a levnou.

Část slovenskočeská (pro Čecha) byla zpracována samostatně a prohlédli i opravili ji – buď tu vděčně poznamenáno – prof. Jaroslav Vlček. Část československá (pro Slováka) je sestavena dle slovníku Kottova...

arcízl – narcis
babuš! – tak volají Slováci na husy
bacgať – šlapati v blátě
bačný – způsobilý, pěkný
baka – skvrna
baniar – baňatý hmeč
barnavý – tmavohnědý
bastržaj – žlábek, kterým stéká hnojnice v stájích, stoka vůbec
bašiak – silný tabák
beľ – vepřové sádlo podkožní
belúziť – klamati
bezgať – zkazit, poplést, znešvažit, splaskati
bibolenka – sněženka
bleskaňa – vlčice, sova, žena a jiné s blýskavými očima
bobožiť – diviti se
bolvan – veliký a darebný chlap
brďárka – bídna stanice, obyčejně učitelská nebo farářská
brchať sa – hrabati se, lézt
bríňat – lelkovati, potloukati se
brloocný – šilhavý
brost – puk na květ
bujáreň – nevěstinec
bursovať – divoce tancovati
cgán – kra ledu
ciepčať – típati (kurčatá cieпча)
cogan – výrostek
cochtiť – téci (krv z nosa cochtila)
čankať – šáliti, klamati
čapa – plošný kámen
čemer – nemoc, která člověka stihá, když s chutí něco sní nebo vypije, naskočí na ruce, na žíle k palci vedoucí bulka, kterou prsty roztírají, až zmizí a s ní i mdloba
črchnúť – sekerou čáru, rýhu udělati
dalia – hrdina
detné dieťa – dítě mého dítěte, vnuk
drusa – jmenovec, vrstevník, spolužák
duča – jáma, jeskyně
dúlej – krátký deštěk
fačkovat – zahravati si
fatinkovat – lichotiti

galamuta – haťmatilka, zmatek
gandža – vada, chyba
garaj – hrčící potůček, též vodotrýsk
grámoreň sa – smlouvat se o něco, přit se
guľaša – kaše z mouky
hachľovať – strúhať
hambár – truhla na obilí
havránka – svačina
honcuľa – běhna, nevěstka
húčel – čmelák
chytľianka – padoucnice
chrochoť – zmrzlé, hrbolaté bláto na cestě
chviť – něco pohromadě
kaľabník – člověk obratný, zručný, šumný
kantry – suché dni
knoľa – pštros
kosiač – nejdelší péro z kohoutího ocasu
krepčať – staviti vrbu, státi na hlavě
kršiak – levák
kúňava – pohanka
kurtavý – přiléhavý
lapačka – chytání uprchlíků při odvodu
laskotiť – lektati
lelik – vrkoč
liackat – bédovati
ločovina – špatný nápoj, například pivo
lojda – žena lenivá, nepořádná, špinavá

marchotný – trpký, odporný
mluno – elektřina
načiarat na paloš – vzít na mušku
namáďat sa – lenivě, zdoluhavě pít neb sáti
napiezdrít – špatně napsati, naškrabati
nedrovať – plést
nesmier – vesmír
obnociar – pasák, který pase přes noc
oddanica – zasnoubená panna
ochvietat sa – očumovati
orašmaný – otrhaný
ozorný – krásny na pohled
pachřňat – česati
parobej – neženatý muž
pluvačka – moucha masafka
pochuľánka – veselá zábava
popečkovat – často užívat, neužívat, zahravati si
postel'kyňa – žena v šestinedelí
poubrato – se sukněmi pozdviženými nebo ohnutými nohavicemi (stúpala poubrato)
praskokrky – nudle s prosnou kaší
premiénca – zaměněné dítě
prmpel' – loutka, skřek
prôšť'a – malé dítě, škvrně
puľka – krůta
putroh – břicho, bachor
rebelka – veš
repiť sa – chytiti se něčeho
rozpacha – veliký prostor
rukovanka – námluva
sekvavý – kostrbatý
stramotný – smutný
strungatý – bystronohý
svrboritka – šípkový plod
šmáň – každá dlouhá tráva
ťabra – nemotorná žena
temlov – člověk žrác
teriepkat sa – batoliti se
tmola – přízrak, stín
trtana – hubená kráva
umířtený – člověk tváře zvráskované a zasmušilé, rozbolestněné
uzváraný – rozpařený, zapocený
vraželina – čáry neb prostředky k nim
zábobonky – pověrečné obyčejy a pořekadla
zalúčiť – odmrštit, zahoditi
zápač – stinné místo, například za stavením
zobrykovat – silně okřikovati

Hudobná jar so slovenskými divami

Keby chcel hudobný nadšenec objavovať súčasné umelecké veličiny v hudobnej oblasti, musel by sa vydať na veľmi náročnú a zložitú cestu po Európe. Stojí za to určite sa zastaviť v Prahe a Viedni. Tieto dve metropole sa každoročne v májových a júnových mesiacoch pripomínajú kultúrnemu publiku svojimi legendárnymi festivalmi Pražská jar a Wiener Festwochen. Obidva sa zrodili v polovici minulého storočia a dodnes si uchovali svoju mladosť. Vstúpili do vzájomného čestného zápolenia a verejnosť ich zrejme v tomto duchu stále prijíma.

Pražská jar, vo svojom tohtoročnom 64. ročníku, pod záštitou významných osobností republiky a priateľských krajín, predstavila výkvet hudobných a umeleckých síl. Medzi favoritmi festivalu sa objavila nová elita slovenských hudobných osobností a národných

Poppovú s reprezentačným programom z Beethovena a Suchoňa s ruským sólistom Vitaliom Berzonom. Speváčku Luciu Poppovú uctil aj slovenský súbor Capella Istropolitana s umeleckým vedúcim Robertom Marečkom.

telies, ktoré vznikali vo vzájomnej inšpirácii. Predovšetkým ňou bola Slovenská filharmónia, pod taktovkou Petra Feranca. Tento súbor, pod záštitou slovenského veľvyslanca Ladislava Balleka, uviedol svoj pražský koncert ako spomienku na zosnulú Luciu

Vrcholné chvíle medzinárodného festivalu ozdobili dva spevácke zjavy mimoriadnej umeleckej úrovne: samostatný koncert fenomenálnej sopranistky Edity Gruberovej a nástup nového elitného speváckeho zjazu zo Slovenska – sólistky Adriany Kučerovej, kto-

rá prvýkrát definovala pred pražským publikom. Bolo určite unikátnym okamihom uvedomiť si dve generácie vzdialené sopranistky, ktoré prešli rozdielnymi štúdiom a kariérovými predpokladmi, a ktorým životnú šancu poskytla jediná krajina.

Edita Gruberová, ktorá práve završuje štyridsiate výročie svojej umeleckej dráhy, môže byť so svojou speváckou anabázou šťastná a spokojná. Na technickej dokonalosti a bravúrnej kráse jej hlasu neubúda, naopak získala kúzlo istej podmaňujúcej zrelosti, s ktorou sa úspešne vyrovnáva. Poslucháč musí zároveň so zaujatím obdivovať jej pevnú disciplínu a techniku pri dokonalom splynutí hlasu a zvládnutí interpretácie diela. U Edity Gruberovej môže múdry poslucháč očakávať len bezprostredné dojatie.

Ako k ďalšiemu nečakanému zázraku môže poslucháč pristupovať tiež k Adriane Kučerovej. Mladá adeptka spevu pochádza z Lučenca, po štúdiu na gymnáziu smerovala na pedagogickú fakultu. „K opernému spevu som vôbec vzťah nemala. Keď som niečo také začala v televízii, tak mi to skôr prekážalo a prepla som na inú stanicu. Do operného divadla som vôbec nechodila. Prvé operné predstavenie som zažila, keď som mala 21 rokov.“ Ale zvrät nastal, keď sa v Bratislave spoznala s hudobnou pedagogičkou prof. Stracenskou. Úspešné základy na Vysokej hudobnej škole v Bratislave ju v roku 2005 predurčili na prestížnu medzinárodnú súťaž Belvedere vo Viedni, ktorú suverénne vyhrala. Odtiaľ ju osud zaviazal na konzervatórium do Lyonu. Študovala hlavne mozartovské úlohy, s ktorými prenikla do Nemecka, Talianska a Anglicka. Od roku 2002 je členkou Slovenského národného divadla. Odvtedy našťudovala množstvo operných a koncertných diel v piatich krajinách, vystupuje v Mníchove, Salzburgu a milánskej La Scale. V najbližšom čase sa chystá s wagnerovským repertoárom do Paríža, Sofie a mníchovskej Opernfestspiele.

Jiří Vitula

Medzinárodné festivaly: V Brne Janáček, vo Viedni futbal

Pestrá zmes udalostí sprevádzala tento rok neskoré jaré dni. Vyvrcholila Pražská hudobná jar s výraznou účasťou slovenských skladateľských jubileí a výbornou reprezentáciou slovenských výkonných umelcov, medzinárodný festival Wiener Festwochen okrem tvorby známych skladateľských osobností moderného smeru ponúkol tiež populárny repertoár klasicistickej éry v podaní orchestra Slovenská sinfonietta pod vedením japonského dirigenta Tsugio Maeda. Hudobné dianie prehlušil ruch okolo hektického diania na európskom šampionáte, do ktorého sa čiastočne svojimi akciami zapojila aj viedenská kultúrna oblasť, napríklad koncertom Edity Gruberovej a populárnou výstavou futbalových „ikón“ v Dómskom múzeu, kde trónil tiež portrét Andreja Kvašňáka.

Mohutným ohňostrojom zahájilo Brno na Brnianskej priehrade svoj kultúrny festival „Mesto uprostred Európy“ so súťažnou prehliadkou Ignis brunensis reprezentačným stvárnením Janáčkovvej „Glagolskej omše“ s dirigentom Tomášom Hanusom a zahraničnými sólistami C. Borossovou, J. Wallingerovou, P. Bergerom a M. Gurbalom. Skvelý Brniansky akademický zbor s orchestrom Janáčkovvej opery pod vedením J. Pančika prezentoval jednu z najsvojbytných skladieb moravského génia v staroslovenčine ako charakteristickú ukážku kompozičnej ozajskosti so

znakmi typického autorovho vrcholného obdobia, výrečného ako v čase svojho vzniku pred osemdesiatimi rokmi. Tým bol naštartovaný Janáčkov jubilejný rok 80. úmrtia, ktoré si bude tento rok pripomínať v operných divadlách a koncertných sieňach celý svet.

(jv)

Vydavatelství MAC
spol. s r.o.

Nabízí

- **zajištění** kompletního vydavatelско-nakladatelského servisu
foto, grafická úprava, tisk, správa předplatitelského kmene, distribuce předplatitelům pro periodika i knižní publikace
- **vlastní produkci**
50 druhů diet při nejčastějších onemocněních, stolní kalendáře "Práce na zahrádce", "Recepty pro diabetiky", knihy s hobby a sportovní tematikou. Více o nás a našich titulech včetně možnosti pohodlného nákupu v našem e-shopu, naleznete na www.vydavatelstvimag.cz

U Plynárny 404/91, 101 00 Praha 10
tel./fax: 226 218 865
e-mail: info@vydavatelstvimag.cz

Práce na zahrádce 2008

DIETY při onemocněních

DIETY při onemocněních

DIETY při onemocněních

Východné Slovensko

Medzi územia s mnohými zaujímavosťami patrí aj východné Slovensko. Popredné miesto v ňom náleží okresu Bardejov. Patrí pod Prešovský kraj. Má rozlohu 936 km². K 31. decembru 2006 mal 76 612 obyvateľov. Hustota obyvateľstva predstavuje 82 obyvateľov na km². V okrese sa nachádza 85 obcí a jedno mesto – samotný Bardejov s 32 950 obyvateľmi – údaj je k 31. decembru 2007. Okres Bardejov susedí s Poľskom i s okresmi Stará Ľubovňa, Sabinov, Prešov a Svidník. Najvyšším bodom je Minčol v pohorí Čerhov v nadmorskej výške 1157 metrov. Hrad a kaštieľ prezentujú najmä Zborov a Raslavice. Pekný a neopakovateľný kultúrny zážitok poskytne prehliadka Šarišského múzea v Bardejove s piatimi expozíciami, Galérie Šarišského múzea v Bardejove a Galérie ľudového umenia Šariša v Raslaviciach. Pohoria okresu tvoria Čergov, Ondavská vrchovina, Busov a Ľubovnianska vrchovina. Najvýznamnejšie rieky sú Topľa a Sekčov. Známe sú aj minerálne pramene v Bardejovských Kúpeľoch, Čigefka, Becherov, Dlhá Ľúka, Frička, Gaboltov, Gerlachov, Hažlín, Hrabské, Koprivnica, Lukavica, Mikulášová, Nižný Tvarožec, Snakov a Stebnická Huta.

Dominantou okresu je samotný Bardejov. Historické centrum patrí k najzaujímavejším a najzachovalejším komplexom v strednej Európe. V roku 1986 dostal Bardejov

za záchranu pamiatok európsku cenu – zlatú medailu od Medzinárodného kuratória so sídlom v Hamburgu a v roku 2000 ho zapísali do Zoznamu svetového kultúrneho a prírodného dedičstva UNESCO. Najväčšou pamiatkou je gotický chrám sv. Egidia zo 14. storočia. Z architektonického hľadiska patrí medzi najvýznamnejšie pamiatky na Slovensku. Jeho jedenásť gotických krídlových oltárov s tabuľovými maľbami je svetovým unikátom. V roku 2000 ho pápež Ján Pavol II. povýšil na Baziliku minor. Značnú pozornosť upúta obdĺžnikové námestie. Z troch strán je lemované meštianskymi domami, ktoré majú znaky gotickej a renesančnej architektúry. Rozmach kultúry, vzdelania a umenia – to bolo 16. storočie.

K najzaujímavejším pamiatkam Bardejova patrí mestská radnica, ktorú začal v roku 1505 stavať majster Alexander. Na pôvodné gotické základy postavili renesančné poschodie a nádherný arkier.

Špecifickou zvláštnosťou regiónu sú drevené kostolíky. V okrese Bardejov sa nachádza sedem pôvodných chrámov. Najvýznamnejším je rímsko-katolícky kostol sv. Františka z Asisi v Hervartove. Má čisto gotický charakter. Pochádza z konca 15. storočia. Predstavuje najstarší typ drevených sakrálnych stavieb na Slovensku. Ďalšie sú gréckokatolícke kostolíky v obciach Jedlinka, Kočany, Krivé, Tročany a Lukov-Venécia. V skanzene Šarišského múzea v Bardejovských Kúpeľoch sa nachádzajú dva chrámy zo Zboja a z Mikulášovej.

Z hradov návštevníka upúta najmä Zborov. Ide o zrúcaninu stredovekého hradu, zvaného Makovica v chotári obce Zbo-

rov. Hrad postavili v 13. storočí po tatárskom vpáde na mieste slovanského hradiska. Po potlačení rákociovského povstania hrad vypálili a v roku 1684 ho cisárske vojská zbúrali.

Raritou sú však Bardejovské Kúpele v mestskej časti Bardejova. Liečia sa tu choroby obehového a tráviaceho ústrojenstva, choroby z poruchy látkovej výmeny a žliaz s vnútornou sekréciou a netuberkulózne choroby dýchacích ciest. Prvá písomná zmienka o kúpeľoch pochádza z roku 1247. V roku 1809 sa tu liečila druhá manželka cisára Napoleona I. – Mária Lujza, neskôr ruský cár Alexander I. a v roku 1895 cisárovná Alžbeta, manželka cisára Františka Jozefa I. V rozsiahlom areáli kúpeľov je aj skanzen – Múzeum ľudovej architektúry, súčasť Šarišského múzea.

Pre okres Bardejov je príznačná aj rozmanitosť prírody a cestovného ruchu. Napríklad najvyšší vrch (1157 m n. m.) flyšového pohoria Čerhov-Minčol ponúka neopakovateľný výhľad a množstvo výstupových možností. Okrem pohľadov do diaľky nepochybne zaujmú aj klimaticky formované lesné porasty buku a javora okolo vrcholu. Pre začiatok septembra sú príznačné aj nádherné rozkvitnuté čučoriedkové hole. Dominuje im horec luskáčovitý a vzácne východokarpatské druhy flóry. Na vrchole je betónový obelisk, ktorý určuje hranicu troch okresov – Bardejov, Stará Ľubovňa a Sabinov. Z bardejovskej strany sú výstupové cesty z obcí Livovská Huta a Lenartov. Medzi najmenšie pohoria na Slovensku patrí flyšový Busov so zaujímavou, miestami minimálne porušenou prírodou. Spadá do okresu Bardejov. Zo severu ho ohraničuje štátna hranica s Poľskom. Na našom území ho obkolesuje Ondavská vrchovina približne po línii Becherov-Zborov-Bardejovské Kúpele-Zlaté Gaboltov a Frička. Najvyššími a zároveň najzaujímavejšími vrcholmi pohoria sú rovnomenný Busov (1002 m) a Stebnická Magura (900 m). Výstup na najvyšší vrch pohoria je z obcí Čigefka a Gaboltov. Národná prírodná rezervácia Regetovské rašelinisko sa rozprestiera neďaleko obce Regetovka na úpätí vrchu Paledovka v pohorí Busov približne 520-550 metrov nad morom. Nachádza sa v zamokrenej zniženine. Na ploche 2,55 hektára predstavuje vzácny rašelinovo-slatinský biotop. Najmokrejšia časť, súvislo porastená rašeliníkom, sa nachádza v strede zniženiny. Vznikli tu podmienky na výskyt veľmi vzácných rastlinných druhov. Základ pre ne vytvárajú spomínané súvislé porasty rašeliníka a machov. Podobné spoločenstvá nemajú na východnom Slovensku obdobu. Prístup na rašelinisko je bez značky z obce Regetovka. Národnou prírodnou pamiatkou je aj Becherovská líšina. Nachádza sa na severovýchodných svahoch Ondavskej vrchoviny a chráni najväčší pôvodný výskyt zákonom chráneného tisu obyčajného vo flyšovej oblasti Karpát. Tis tu rastie na strmých pieskovcových svahoch. Tieto extrémne podmienky ovplyvňujú jeho prirodzené úbytky a aj jeho vzhľad – prevládajú kruhové formy nad stromovitými.

Anna Papieżová

Bratislava v pohybe

Už po dvanásť raz zavítala do Bratislavy špička domáceho i zahraničného tanečného umenia. Medzinárodný festival súčasného tanca „Bratislava v pohybe“ trval 7. do 17. júna.

V priestoroch Slovenského národného divadla prebiehala zahraničná časť festivalu a v Alternatívnom divadle ElleDanse zase česko-slovenská platforma. Počas desiatich dní sa predstavilo desať prestížnych súborov z piatich európskych krajín.

Festival otvoril svetoznámy izraelský súbor Kibbutz Contemporary Dance Company, v historickej budove Slovenského národného divadla uviedol predstavenie „Kef-Kafim“, s ktorým bol práve na turné. Diváci videli vystúpenie plné radosti z pohybu, tanca na pomedzí reality a ilúzie, neuveriteľných možností pohybu ľudského tela s pôsobivými svetelnými a zvukovými obrazmi. Zároveň sa konalo aj pri príležitosti osláv 60. výročia vzniku Izraela.

Lákavé boli aj vystúpenia ostatných hostí zo zahraničia. Popredný predstaviteľ

francúzskeho súčasného tanca Jozef Nadj sa 9. júna predstavil svojou intímnu poetikou v inscenácii „Journal d'un inconnu“ (Denník neznámeho) na základe básní Ottó Tolnaia a vlastného denníka a belgický súbor Peeping Tom Collective priniesol predstavenie „Le Jardin“ (Záhrada). Okrem virtuózneho tanca autori pracovali s hudbou, postavou rozprávača a filmom. Toto predstavenie zároveň festival zakončilo.

Všetky inscenácie česko-slovenskej sekcie spájal aj slovenský prvok, je ním režisér, téma či choreograf. Slovenskú premiéru malo predstavenie „Čekárna“ v podaní medzinárodnej Famy v jaskyni od režiséra Viliama Dočolomanského. Projekt čerpá motívy z udalostí na železničnej stanici Žilina-Záriečie, z ktorej v časoch slovenského štátu deportovali Židov. Ako jediné predstavenie festivalu ho odtancovali počas dvoch večerov 12. a 13. júna. Na motívy Kunderovej „Neznámejšej ľahkosti bytia“ vzniklo predstavenie „Holdin' Fast“ (Snová balada o sexuálnej závislosti) choreografov Jozefa Fručka (Slovensko) a Lindy Kapetaney (Grécko), ktoré pripravili

pre prvý český plno profesionálny súbor DOT 504. ElleDanse uviedlo hneď dva projekty – „Dance come back“ v rámci sprievodného programu a pôvodné slovenské „Canto Hondo“, banskobystrické Štúdio tanca uviedlo inscenáciu „Blížkosť vzdialených“. Predposledný večer diváci videli dvojicu českých tanečníkov Luciu Kašiarovú a Jara Viňarského v fragmentárnom príbehu v pohybe „Srdce jako postřelení ptáci“ a Petru Formayovú v „Anjelovi 2“, ktorým presviedčala, že náhody neexistujú.

Zo sprievodných podujatí organizátori pripravili tri otvorené workshopy - klasického tanca s Norou Gallovičovou, súčasného so Stanislavou Vlčekovou a tanca s partnerom so Stanislavou Vlčekovou a Danom Račkom. Nechýbali ani tradičné tanečné improvizácie slovenských tanečných a hudobných umelcov v uliciach Starého mesta. Pripravili aj výstavu dvanástich veľkoformátových fotografií umeleckého fotografa Nora Knapa „Smieš sa hýbať 2007“, ako aj súčasný romanticko-dramatický muzikál „Nevesta spod Baletizola“ v podaní Bubla Company.

(si)

Za hercom Petrom Raševom

Po ťažkej chorobe zomrel 12. júna vo Fakultnej nemocnici Louisa Pasteura v Košiciach vo veku nedožitých 56. narodenín známy herec a režisér Peter Rašev.

Peter Rašev sa narodil 6. augusta 1952 v Prešove, v mnohohodetnej rodine. Mal sedem bratov a sestru-dvojča. Ako jediný sa vydal na umeleckú dráhu. Po skončení SVŠ začínal ako elév v opere Divadla Jonáša Záborského a keď ho na druhý pokus prijali na VŠMU v Bratislave, školu skončil ako talentovaný študent s červeným diplomom. V roku 1978 nastúpil spolu s manželkou do Štátneho divadla v Košiciach, kde s menšími prestávkami pôsobil až do nástupu na invalidný dôchodok.

Stváril množstvo výrazných postáv zo svetovej tvorby: Hamleta,

Dona Juana, Cyrana,... mal hudobné a pohybové nadanie, ktoré uplatnil v množstve muzikálov. Jeho zamatový hlas znel často v rozhlasových hrách, dabingu i v televíznych dokumentárnych filmoch. V posledných rokoch bol tiež dramatickým autorom viacerých divadelných hier, ktoré uviedlo košické Staromestské divadlo. Herectvo a divadlo boli jeho láskou, rovnako ako umelecký zameraná rodina – manželka Ľuba Blaškovičová a dcéry Kristína a Katarína.

Po diagnostikovaní zákernej choroby pracoval už iba ako režisér v dabingu a aj za túto činnosť získal profesionálne ocenenie. Košičania ho poznali aj ako tribúna zamatovej revolúcie a poslanca Federálneho zhromaždenia.

(ta)

V rámci Košíc sa stalo dobrou tradíciou pri príležitosti Dní mesta Košice oceňovať najlepších jednotlivcov i kolektívy za ich nevšedný prínos pre rozvoj mesta. Tohto roku medzi desiatimi ocenenými, ktorí obdržali Cenu mesta Košice, bol aj známy sólobábkar Tomáš Plaszký. To bol jeden z dôvodov na zamyslenie sa nad jeho pozoruhodnými a pritom nevšednými aktivitami.

Čo nám o sebe prezradíte?

Ťažká otázka. Som šťastne ženatý, mám syna, dcéru. Pôvodným povoláním som hutník proti vlastnej vôli, nakoľko som kvôli svojmu pôvodu nemohol iné študovať. Otec bol továrnik. Po absolvovaní hutníckej priemyslovky v Tisovci som sa dostal do Košíc na vysokú školu technickú. Tak som sa vlastne stal Košičanom. Rád cestujem, poznávam nových ľudí a krajiny. Zaujímajú ma cudzie jazyky. Ovládam maďarčinu, esperanto, angličtinu a trochu rozumiem po nemecky. Rovnako rád chodím po horách a mám rád vodu.

Aká bola vaša cesta k divadelnému a špeciálne bábkovému umeniu?

Kľukatá. V roku 1951 nás vyhodili z Banskej Bystrice, kde som sa narodil, do jednej dediny na maďarských hraniciach - do Rimavskej Seči, kde som strávil väčšinu svojho detstva. Keďže v tom čase ešte nebola televízia, ako deti sme si vymýšľali rôzne hry a zábavy. Najväčším zážitkom bolo, keď do dediny zavítal kolotoč, kúzelník alebo cirkus. Bol som hneď medzi prvými, kto cirkusantom pomáhal pri stavaní šapito, kúzelníkom s nosením vecí a podobne. Samozrejme, že to malo pre mňa obrovskú výhodu, nakoľko som dostal zadarmo vstupenku a keď bolo treba pomôcť počas predstavenia, tak ma volali na javisko. Tváril som sa, že o ničom neviem, i keď sme už dopredu boli dohodnutí na tom, čo budem robiť. Tu som sa podvedome naučil základy vystupovania pred obecnstvom. Keď cirkus odišiel ďalej, začal som hrať cirkus aj ja. Pozbieral som účinkujúcich - deti, ktoré vedeli cvičiť, a tiež svojho psa, ktorý ovládal niektoré cviky. Občas sme ho upravili ako leva a dali mu na hlavu hrívu. Mal som tiež svoj vlastný zverinec. Tvorili ho divý a domáci zajac, skrotený ježko, jahňa, skrotené hrdličky, holuby, skrotený jastrab, žaby a rôzne chrobáky. Namaľoval som plagáty, urobili sme šapito a hrali sme pre celú

Sólobábkar Tomáš Plaszký

dedinu. Tiež ma dospeli divadelníci brávali hrať medzi sebou ochotnícke divadlo. A keď do dediny zavítalo kočovné bábkové divadlo Dubskeho so svojimi maringotkami a marionetami, ja som mal tú možnosť, že som sa mohol voľne pohybovať v maringotkách. Medzi týmito marionetami sa pravdepodobne naplnil môj osud - osud bábkara. Oči som mal na stopkách. Všetko som si dokonale odkukal, niečo odučil z vedenia bábok. Hneď som sa doma pustil do výroby bábok a vyrobil si svoje prvé báby, i keď sme nejaké mali aj s malým rodinným divadlom, ktoré nám urobil môj otec. Vyrábali som ich z dreva a z rôznych prírodných materiálov, ako aj kaširované maľušky. Nejaký výtvarný talent som asi zdedil, takže mi to išlo celkom šikovne. A od tej chvíle som hrával väčšinou bábkové divadlo. Texty neboli. Nerád som čítal knihy, tak som začal hrať rozprávky, ktoré mi mamka rozprávala po večeroch. Začal som ich upravovať a veľa som improvizoval. Potom sa objavili aj niektoré hotové bábkové hry, ktoré som tiež upravoval na mieru. Občas mi kúpila v obchode báby aj mama, ale najväčšiu radosť som mal vždy zo svojich. Keď som končil základnú školu, chcel som študovať herectvo alebo na artistické škole. Môj otec bol ale zásadne proti tomu. Vždy hovoril, že nechce mať v rodine komedianta. Ako som už naznačil, neostalo mi nič iné len študovať na hutníckej priemyslovke, nakoľko ostatné školy boli pre mňa „zatvorené“.

Po vystriedaní niekoľkých zamestnaní som v Košiciach v roku 1974 vyhral konkurz v Bábkovom divadle, kde som pracoval

ako umelecký rezbár a technolog, neskôr ako vedúci umeleckých dielní. V prípade potreby som robil na javisku záskoky a do niektorých hier som bol aj obsadený. To mi nestačilo a popri zamestnaní som začal robiť výtvarníka a účinkovať ako bábkoherec aj v ochotníckom bábkarskom súbore Štúdio X pri vtedajšom Dome kultúry ROH VSŽ, ktorého som bol spoluzakladateľom. V roku 1982 som založil nový ochotnícky bábkarský súbor Naivná bábková scéna pri Obvodnom kultúrnom stredisku I., kde som bol vedúcim súboru, režisérom, výtvarníkom. Popritom som pokračoval aj ako sólobábkar.

Môžete nám predstaviť vaše Divadlo v kufri?

V roku 1987 som sa z osobných dôvodov rozhodol opustiť Bábkové divadlo. Mojim pôvodným úmyslom bolo úplne odísť od bábkarní. Ale zasa zapracoval osud a 1. júla 1987 som založil prvé súkromné „putovné“ bábkové divadlo na Slovensku - Divadlo v kufri. Máme za sebou už vyše dvadsaťročnú činnosť. Snažím sa predstavenia pripravovať spontánne. Vychádzajú z priameho kontaktu s divákom za využitia rôznych bábkarských techník, výtvarného prejavu, hereckého prejavu, hudby a dokonca aj moderny mágie. Som bábkár, klaun a kúzelník v jednej osobe. Vytvoril som si vlastný priestor, svoj javiskový svet, ktorý je ukrytý v kufri. U diváka sa pokúšam zobudzovať jeho vlastnú fantáziu a tvorivosť tým, čo mu ponúkam vo svojich predstaveniach. Používam zložité bábkarské techni-

ky, kombinované s jednoduchou premenou vecí v divadelné znaky a dramatické postavy. Výslednicou môjho tvorivého úsilia sú ucelené sólové vystupy a predstavenia s vlastnou poetikou a výpoveďou. Divadlo v kufri produkuje programy rozličných podôb od bábkových hier pre deti po klauniády a variétne vystupy pre dospelých. Všetky scénické útvary pochádzajú z vlastnej dielne. Aj v tomto prípade som režisérom, výtvarníkom a realizátorom v jednej osobe. Z bábok najčastejšie používam marionety na nitiach. Sú to najdokonalejšie, ale ja najťažšie ovládateľné báby. Scénické riešenie väčšiny inscenácií umožňuje predvedenie aj v skromných nedivadelných podmienkach, v školách, škôlkach, dokonca aj v exteriéri. Na domácich i zahraničných festivaloch som získal niekoľko významných ocenení. Slovenské bábkarské umenie Divadlo v kufri prezentovalo v Chorvátsku, Rusku, Bulharsku, Švédsku, Poľsku, Rakúsku, Rumunsku, Dánsku, v Tunisku, na Ukrajine, viackrát v Českej republike, v Nemecku, Francúzsku a v Maďarsku. Predstavenia uvádzam v slovenčine, angličtine, vo francúzštine, v nemčine, maďarčine, esperante a dokonca aj v dánštine. Svoje bábkarské umenie uplatňujem aj v programoch pre deti v televízii a v rozhlase. Francúzska televízia v spolupráci s košickým štúdiom Slovenskej televízie z mojej tvorby nakrútila dokument, ktorý odvysielala v paneurópskom kultúrnom magazíne ALICE v 43 štátoch sveta.

Báby si teda zhotovujete sám. Ako?

Zásadne si báby vyrábam a zhotovujem sám. Nikdy nepoužívam cudzie báby. Vytváram si ich doslova na mieru. Mám výhodu, že som začínal v bábkovom divadle ako technolog bábok. Väčšinu si ich vyrezávam z bieleho polystyrénu, nakoľko je to najľahší materiál, kaširujem, vymaľujem alebo v prípade potreby potiahnem látkou. Sám si tiež šijem aj oblečenie na báby. Niekedy ich rezbujem z dreva. Závisí to od toho, do akej inscenácie ich použijem.

Sólovo vystupovať je neľahké. Čo vás k tomu motivovalo?

Je to pravda. V prípade kolektívneho hrania je to trochu iné, ako pri sólovom hraní, kde je herec odkázaný sám na seba a musí to robiť tak dobre, aby upútal pozornosť diváka počas celého predstavenia. Je to veľmi náročné na fyzickú kondíciu, ale hlavne na psychiku. Má to svoje čaro, nakoľko herec tu má viac možností prejavu ako osobnosť. Zároveň je tu možnosť improvizácie. Tak sa každé predstavenie stáva iným. Nie je stereotypom.

Anna Papiežová

SNÍMKY ARCHIV

Tentoraz je v tajničke citát od spisovateľa Romaina Rollanda, ktorý začína slovami „Všetkého, čoho...“. Riešenie pošlite do konca júla na adresu: SLOVENSKÉ DOTYKY, Salmovská 11, 120 00 Praha 2, alebo e-mailom na adresu dotyky@czsk.net. Traja vylosovaní riešitelia dostanú od redakcie jednu z nových kníh z produkcie Slovensko-českého klubu alebo Slovenského literárneho klubu v ČR.

Tajnička v májovom čísle ukrývala citát Friedricha Nietzscheho: „Manželstvo je obdobie ľudského života, keď je žena šťastná a muž ženatý.“ Knihy vyhrávajú **Dagmar Jarombeková z Chocne, Peter Melovič z Ríčan u Prahy a Katarína Gasnárková z Brna.**

Srdečne blahoželáme!

Tentoraz je v tajničke citát od spisovateľa Romaina Rollanda, ktorý začí- na slovami „Všetkého, čoho...“. Riešenie pošlite do konca júla na adresu: SLOVENSKÉ DOTYKY, Salmovská 11, 120 00 Praha 2, alebo e-mailom na adresu dotyky@czsk.net. Traja vylosovaní riešitelia dostanú od redak- cie jednu z nových kníh z produkcie Slovensko-českého klubu alebo Slo- venského literárneho klubu v ČR. Tajnička v májovom čísle ukrývala citát Friedricha Nietzscheho: „Man- želstvo je obdobie ľudského života, keď je žena šťastná a muž ženatý.“ Knihy vyhrávajú Dagmar Jarombeková z Chocne , Peter Melovič z Ri- čan u Prahy a Katarína Gasnárková z Brna . Srdečne blahoželáme!								VZHLAD	INAK	ÚDIV, ÚŽAS (POET.)	UNITED KINGDOM	1. ČASŤ TAJNÍČKY	ZVÝŠENÝ TÓN "A"	LEPIDLO
		PRESTAL ŽUŤ												
		PRISLOVKA												
		ZNOVA			ŠPANIELSKO (SKR.)									
		USMERŇUJE			HLUCHÁŇOVÍ PODOBŇY LESNÝ VŤAK									
POMÓCKY: UD, TETROV, AFARA, MONO, LOLE, PEZ, TK, AJAN, LAŠA, AZA	GALÓN (SKR.)	LĚTAJUCI TANIER	2. ČASŤ TAJNÍČKY	RAPOTAČKA	OBCHODNÁ AKADÉMIA (SKR.)	ŽIVOČÍCH S VELKÝMI KLEPETAMI								
							STARŠÍ NÁZOV THAJSKA	STAROARMÉNSKE MESTO	SEKAŤ, RÚBAŤ					
VKUS (HOVOR.)						INDEPENDENT JOURNAL	RÚBAŤ							
							MOL KORZIKY							
LESKLÉ DREVO VHODNÉ NA PREGLEJKY						PROTIKLAD								
						UJEC (HOVOR.)								
PLAVIDLÁ					MOL RUSKA		DÔRAŽNE NAPOMINAŤ							
					VĽNA NA HLADINE, PO ŠPANIELSKY		STARÁ STRELNÁ ZBRAŇ							
	OSMIČKA V KARTÁCH	OMÁMIL					MULTI OBJECT ORIENTED (SKR.)							
	SUEZSKÝ PRIEPLAV (HOVOR.)						OBYVATEĽ SASKA	ŠPANIELSKA VY- CHOVÁVATEĽKA	SELKUPČINA (KÓD JAZYKA)					
ZOSTALO, POBUDLO						USA (KÓD ŠTÁTŮ) AVIVÁŽ, PO FRANCÚZSKY	V URČENOM ČASE, NACÁS DISKOTÉKA (HOVOR.)							
ČASŤ DÁMSKEHO ODEVU						STREDNÝ STUPEŇ KAMBRIA JAZVA, ŠRÁM (ZASŤ.)		SMEROVÉ ŽRDE NA VOZE ČISTIACI PROSTRIEDOK						
DRUH PEŇAZÍ					MOL GRÉCKA		DOSAHOVAL							
					REMEŇ		TALIANSKE SÍDLA							
AZERBAJDŽAN ŠPORT, KÓD KRAJINY				VITÍM UTVORIL			ZÁKLADNÁ ČÍSLOVKA VÝMENA (HOVOR.)	3. ČASŤ TAJNÍČKY	PRITEKANIE					
	DĽHÝ ÚZKY MORSKÝ ZÁLIV	LISOVAČ (Ž. ROD) DVOJROČNÁ RASTLINA						JAPONSKO (KÓD ŠTÁTŮ) RASTLINSTVO						
REHOLIŇK BEZ KNÁZSKEJ HDONOSTI						PAULO (BRAZILIA) POPRED (PREDLOŽKA)		JATIN, PREDLOŽKA VÝZNAMOM PRE STRATA NA VÁHE TOVARU						
LESNÝ LISTNATÝ STROM					ROVNAKÝ, PO LATINSKY MENO SPEVÁČKY FITZGERALDOVEJ		TYKAIÚCI SA KOZY MPZ FILIPÍN							
MALÁ OS				ON, PO NEMECKY PROBLÉM		BIBLIČKÝ VRCH BYŤ TALIAN, PEŇAZNÁ JEDNOTKA								
RADIO CLUB ARGENTINO (SKR.)				DRVIL NA PRACH NATEROVÁ OCHRANNÁ LÁTKA			BOJAZLIVO, NESMELO UVEDENIE NOVÉHO DIEĽA							
RUSKÝ SÚHLAS			MALÝ FALD NATIERA TUKOM					PLAČ (POET.) FYZ. JEDNOTKA SO ZNAČKOU F.						
	SKR. SÚHVIEDZIA JEDNOROŽEC	TRMA-VRMA, ZMÁТОK (HOV.) ZNAČKA ÚSTNEJ VODY				REGIONÁLNY ROZVOJOVÝ FOND HNEDÝ CHLPATÝ PLOD		ONÁ RIEKA V ZAIRE	RUSKÉ MESTO					
LESKLÁ KALANDROVANÁ LÁTKA					VÝHRŇAL (RUKÁVY, SUKŇU) TA			TU MÁŠ OKRUHLA TURECKÁ ČIAPKA						
4. ČASŤ TAJNÍČKY						VÍFAZNÁ KORISŤ PRIATEĽ (TELEG.)								
POZNÁMKO, PO ANGLICKY					ASOCIÁCIA VÝZKUMNÝCH ORGANIZÁCIÍ		ŽENSKÉ MENO (27.3.)							
OBLIŽ					MÁMENIE, KLAM		VZORKA, KRESBA (ODB.)							

Rádiomost k výročiu Českého rozhlasu

Pre čitateľov tohto mesačníka, teda pre Slovákov žijúcich v ČR, nie je žiadnym tajomstvom, že verejnoprávny Český rozhlas každý utorok o 20.05 na „jednotke“ vysiela v slovenskom jazyku 55-minútovú publicistickú reláciu „Stretnutie“. Jej zámerom je poslucháčov informovať o najnovších politicko-spoločenských udalostiach na Slovensku a zoznámiť ich s renomovanými spolupradákmi – osobnosťami, žijúcimi v Čechách. V predposledný májový utorok sa tento magazín niesol v slávnostnom duchu – na počesť 85. výročia vzniku ČRo to bol „Rádiomost“, spoločné vysielenie ČRo i SRo, a vychádzalo z anketovej otázky, či môže budúcnosť rozhlasu ohroziť moderná technika.

Relácia obsahovala rozhovory so slovenskými i českými rozhlasovými tvorcami – súčasnými i tými, čo sa poslucháčom prihovarali ešte v spoločnom štáte, a spomienkami na tých, čo už nie sú medzi nami. Sprievodcom celým programom bol za českú stranu Igor Šebo (šansonier a stály moderátor tejto relácie ČRo) a za SRo Michal Tvarožek (redaktor dlhoročných obľúbených „Kontaktov“). Ako prvý bol pri mikrofóne Jan Pokorný, ktorého hlas dennodenne počujeme v štvorhodinovom rannom vysielení Rádiožurnálu a hneď po ňom nasledoval rozhovor so slovenským redaktorom „Dobrého rána“ Romanom Bombošom.

Keď nezabudnuteľná Marika Gombitová odspievala svoju „Pieseň“, vypočuli sme si rozhovor dvoch niekdajších kolegov zo SRo (vtedy ešte ČSRo), pripravujúcich azda najpočúvanejšiu reláciu „Pozor zákutia!“. Pri slovenskom mikrofóne boli Ladislav Brat a Zuzana Bubílková (áno, tá, ktorej ostrého televízneho jazyka sa tak boja českí politici). O osobitnú priťažlivosť tohto príspevku sa zaslúžila predovšetkým Zuzana Bubílková. Vtipne a s istou dávkou sebakritiky hovorila o práci s mikrofónom, keď bola ešte „rozhlasovým uchom“ a o „bojoch“ so šoférmi na cestách. Poslucháči boli svedkami jej priam dojímavej radosti z tohto stretnutia. Jej niekdajší šéf priznal, že keď ju naposledy videl, jeho dcéra mala trinásť rokov, a dnes, keď sa opäť stretli, už jeho vnučka je trinásťročná.

Ďalším príspevkom bolo rozprávanie redaktorov jedného i druhého rozhlasu o tom, ako po rozdelení republiky posielali svoje spravodajské príspevky z Prahy do Bratislavy a opačne sprvu ešte z telefónnej búdky. V druhej časti „Rádiomostu“ bola reč o niekdajších, i tých prvých rozhlasových osobnostiach a nezabudlo sa ani na hlásateľku Margitu Horákovú, ktorá by v tomto jubilejnom rozhlasovom roku oslávila vlastnú stovku. Zaujímavé boli aj spomienky hlásateľov spoločného ČSRo – Slovenky Ireny Novotnej a Čecha Romana Mihinu, ktorí si pochvaľovali niekdajšie prísne kritériá pri výbere ľudí, ktorí mali hovoriť v rádiu. Irena Novotná s istou sympatickou nostalgiou spomínala na vzájomné hlásateľské stáže a rétorické kurzy u obávaného Viliama Záborského v Bratislave. Moderátor Igor Šebo pripomenul, že práve ona dala v roku 1990 podnet na vznik slovenskej redakcie Českého rozhlasu.

V piatom príspevku magazínu vedúci slovenskej športovej redakcie Stanislav Dutka pripomenul obdivuhodnú prácu dlhoročného reportéra, i v ČR obľúbeného, Gaba Zelenaya, a „dámy v športovom svete“ Márie Zavorskej a vyzdvihol prednosti ich spolupráce s Karlom Malinom. Azda trochu formálne vyznel záverečný príhovor riaditeľov oboch rozhlasov a ich reakcia na anketovú otázku o budúcnosti tohto média.

Relácia bola zaujímavá a v istom zmysle i podnetná, čosi jej však chýbalo. Autor mohol azda viac pamätať na históriu, pripomenúť konkrétne technické začiatky i ľudí, ktorí sa o vznik tejto významnej inštitúcie zaslúžili. Poslucháči by boli iste privítali napríklad informáciu, že sprvu to bola spoločnosť s r.o. s názvom Journal a že prvé rádioprijímače tvorili tzv. kryštály so slúchadlami. A ešte poznámka k hudobným predelom: Prečo v spoločnej česko-slovenskej slávnostnej relácii odzneli iba piesne slovenských interpretov? (Ani jeden zo siedmich hudobných predelov nebol z českej hudobnej tvorby.)

Jolana Kolníková

PREDPLATNÉ

Ponúkame vám možnosť za mimoriadne výhodných podmienok si náš časopis predplatiť. Jedno číslo vás bude stáť len 10 Kč (na Slovensku 10 Sk), pričom cena vo voľnom predaji je 18 Kč (Sk)! Dostanete ho teda za 55 percent ceny a nemusíte ho zháňať po stánkoch!!! Sami si môžete zvoliť aj obdobie!

Napríklad za august 2008 až december 2008 zaplatíte 5 x 10 = 50 Kč (Sk).

Zašlite objednávkový kupón s vyznačeným predplatným obdobím (prípadne si časopis objednáte telefonicky), my vám začneme zasielať magazín Slovenské dotyky a zároveň vám pošleme i vyplnenú zloženku, ktorou uskutočnite úhradu.

Predplatné v ČR:
Písomné objednávky:
Vydavatelství MAC, s. r. o.
U Plynárny 85,
101 00 Praha 10
Telefonické objednávky:
272 016 638

Predplatné v SR:
Písomné objednávky:
Magnet-Press Slovakia,
P. O. Box 169, Teslova 12,
830 00 Bratislava
Telefonické objednávky:
244 454 559, 244 454 628

Firmy (z ČR i SR) môžu uhradiť predplatné aj na základe faktúry. Platí normálny postup, treba len na objednávkový kupón dopísať heslo „faktúra“ a priložiť listok s vašim IČO, DIČ a bankovým spojením.

Objednávky do zahraničia (mimo ČR a SR) na rok 2006 prijíma redakcia. Poplatok 15 USD (Európa a zámorie pozemnou cestou), respektíve 20 USD (zámorie letecky) uhradte na náš účet číslo 192786560227/0100 v Komerčnej banke, pobočke Praha-Mesto.

SLOVENSKÉ DOTYKY

Magazín Slovákov v ČR

OBJEDNÁVKOVÝ KUPÓN

.....
meno a priezvisko

.....
adresa (vrátane PSČ)

od mesiaca:

do mesiaca:

.....
podpis

Mesačník SLOVENSKÉ DOTYKY,
Magazín Slovákov v ČR, č. 6/2008

Vydavateľ: Slovensko-český klub, Anastázova 15, 169 00 Praha 6, IČO: 65398777
Vydavateľstvo: Vydavatelství MAC, spol. s r. o., U plynárny 85, 101 00 Praha 10

Adresa redakcie: Salmovská 11, 120 00 Praha 2, tel.: 224 918 483

tel./fax, záznamník: 224 919 525, e-mail: dotyky@cszsk.net, http://dotyky.cszsk.net

Šéfredaktorka: Nada Vokušová, zástupca šéfredaktorky: Vladimír Skalský,

grafická úprava: Jozef Illiaš, jazyková úprava: Ľuba Svorová

Inzerciu prijíma redakcia

Rozširuje PNS, Mediaprint&Kapa, Transpress a súkromní distributéri

Vychádza s finančným príspevkom Ministerstva kultúry ČR

Podávanie novinových zásielok povolila Česká pošta, s.p., odštepny závod Praha,

č. j. NOV 6098/96 zo dňa 23. 8. 1996, reg. č. MK ČR 7535,

Vyšlo 1. 7. 2008

Redakčná rada:

Anton Baláž, Ladislav Ballek (predseda), Vojtěch Čelko, Lubomír Feldek,
Vladimír Hanzel, Emil Charous, Ján Rakytka, Vladimír Skalský,
Juraj Šajmioví, Marián Vanek, Robert Vano, Nada Vokušová, Gabriela Vránová

Jubilanti slovenskej výtvarnej scény roku 2008

Prehľad jubilantov daného roku patrí do kategórie, ktorá s patričným odstupom presnejšie overuje, čo bolo vo výtvarnej tvorbe svojej doby módnym smerom, úzkou spoločenskou objednávkou a čo sa stáva trvalou hodnotou. Priestor nášho článku nám nedáva možnosť čokoľvek hodnotiť či porovnávať. Môžeme tým, ktorí oslavujú svoje výročia, zablahoželať a popriať veľa tvorivých úspechov a síl do ďalších rokov. Patrí sa však tiež aspoň niekoľkými riadkami spomenúť tých, ktorí sa zapísali výrazným písmom do histórie slovenského výtvarného umenia, ale už nie sú medzi nami.

Keďže som už uviedla, že rozsah článku nám nedovoľuje hodnotiť, pokúsime sa jubilantov aspoň nejakým spôsobom ukotviť v súčasnej výtvarnej scéne. Jedným medzníkom sú profesori, ktorí vypravili umelcov do života. Niektorých len poučili, usmernili, iných ovplyvnili na celý život.

Z tých najvplyvnejších v oblasti grafickej tvorby boli nesporne Vincent Hložník a Albín Brunovský, v oblasti maľby Ján Želibský, Peter Matejka, Ján Mudroch, v súčasnosti Rudolf Sikora či Ivan Csudai. Nesmieme zabudnúť na sochárov – predovšetkým Petra Kostku.

K jubilantom z triedy V. Hložníka patria Robert Brún (nar. 12.11.1948), Jozef Haščák (nar. 18.2.1948), Dušan Kállay (nar. 19.6.1948) a Emil Sedlák (nar. 5.4.1938). Už samotné mená potvrdzujú skutočnosť, že žiaci Vincenta Hložníka patria k dobrému základu slovenskej graphickej školy. Naviac, z tejto školy vyšiel aj Albín Brunovský, ktorý v 60. rokoch doviedol slovenskú grafiku na absolútnu európsku špičku, ktorú nám závideli nielen Česi, ale aj „veľké“ grafické mocnosti – Francúzsko, Taliansko, či Belgicko alebo Holandsko. (Nie náhodou Albín Brunovský svoje najlepšie diela „tlačil“ v dielňach belgických a francúzskych majstrov.) K Brunovského žiakom-jubilantom patria Jitka Bezúrová (nar. 25.12.1958), ktorá sa venuje nielen grafike a maľbe, ale je aj pozoruhodnou poetkou, a veľká osobnosť slovenskej súčasnej grafiky Robert Jančovič (nar. 29.1.1958). Ján Kudlička (nar. 26.5.1948) absolvoval v triede Jána Želibského, Svätozár Ilavský (nar. 11.11.1958) u prof. Vychlopera, Renáta Vestenická (nar. 26.1.1948) u prof. O. Dubaya, Peter Bartoš (nar. 29.4.1938) u prof. Matejku a J. Mudrocha. Z najmladšej generácie patrí k jubilantom Robert Bielík či Németh Ilona (obaja však majú jubileum nie s osmičkou, ale trojkou na konci). Zo sochárskych jubilantov oslavuje manželská dvojica Berákovcov zo Žiliny – Drahomíra (nar. 10.4.1938) a Ladislav (nar. 7.6.1938) – obaja z triedy J. Kostku. Nedá mi tiež nespomenúť Aladára Botlíka (nar. 7.7.1948), ktorý pôvodne študoval v triede prof. Brunovského, ale v priebehu štúdií emigroval do USA, kde sa uplatnil predovšetkým ako popredný reštaurátor.

Určite by bolo možné nájsť ešte niektorých ďalších výtvarných umelcov, ktorí sa v tomto – osmičkou zakončenom roku – dožívajú svojho životného jubilea. Musia mi prepáčiť, že som ich nespomenula. Náš pohľad je totiž – ako všetky články – rýdzo subjektívny a ovplyvnený aj skutočnosťou, ktorí z autorov spolupracujú s našou D+Gallery či Slovensko-českým klubom v Prahe.

A k tým, ktorí už nie sú medzi nami a narodili sa v roku s osmičkou na konci patria Matilda Čechová (21.3.1908), Anton Čutek (6.7.1928), Ludwik Korkoš (17.1.1928), Vladimír Moťovský (20.10.1928), Milan Mravec (6.1.1938), Pavol Tóth (31.12.1928), či Michal Kern (1.5.1938).

Čo povedať na záver? Môj učiteľ – V. V. Štech kedysi povedal: „Nech už výtvarné – akékoľvek – dielo namaľoval ten alebo ten – ak by nebolo namaľované – isto by chýbalo v reťazi vývoja nášho výtvarného umenia.“

Jiřina Divácká

Jitka Bezúrová:

V krajine tisíc a jednej farby

(A. Brunovskému)

A zrazu je mi veľmi čudné:

Prečo mi vlastne vyká?

Poznám ho predsa od detstva –

po prvý raz som ho stretla –

na večeri u pána Andersena:

na hlave s cylindrom zo samých

modrých ruží

a vtáčích krídel

(daroval mu ho Jiří Trnka),

z vrecka vytiahol cínového vojačika

v objatí s krásnou baletkou.

A keď si mohol vybrať miesto,

sadol si vedľa škaredého káčatka.

Za príboja pridala sa k nám

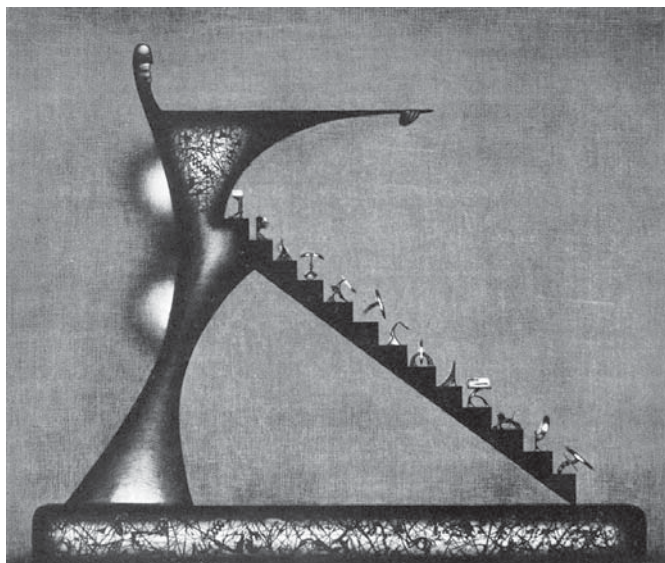
stále tak veľavravne nemá

Malá morská víla.

Aké mala vlasy?

Ktože si to už dnes pamätá?

Možno on.

JANČOVIČ

BOTLÍK